

Hanna Mäenpää

**KOLMIPORTAINEN TUKI
VARHAISKASVATUKSEN
ERITYISOPETTAJIEN KOKEMANA**
Miten teoria kohtaa käytännön?

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Huhtikuu 2023

TIIVISTELMÄ

Hanna Mäenpää: Kolmiportainen tuki varhaiskasvatuksen erityisopettajien kokemana – Miten teoria kohtaa käytännön?

Kandidaatintutkielma

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta

Huhtikuu 2023

Tämän kasvatustieteen kandidaatintutkielman tarkoituksena oli kuvata varhaiskasvatuksen erityisopettajien kokemuksia kolmiportaisesta tuesta ja sen toteutumisesta varhaiskasvatuksessa. 1.8.2022 voimaan astuneen varhaiskasvatustaloudenmuutoksen myötä varhaiskasvatuksessa on otettu käyttöön kolmiportaisen tuen malli. Samalla varhaiskasvatusta ohjaavaan asiakirjaan, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, on tarkennettu lapselle tarjottavaa tukea. Tutkimuksessa haluttiin selvittää miten lakimuutos koetaan. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan sitä, toteutuuko kolmiportainen tuki varhaiskasvatusyksiköissä varhaiskasvatustalouden ja ohjaavien asiakirjojen mukaan. Huomiota kiinnitetään niihin tekijöihin, joiden kerrotaan vaikuttavan kolmiportaisen tuen toteutumiseen.

Teoriataustassa avataan varhaiserityiskasvatusta, sitä ohjaavaa sekä velvoittavaa lainsäädäntöä ja asiakirjoja, kolmiportaista tukea sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan työnkuvaa. Tutkimuksen tuloksia peilataan teoriataustaan sekä aiempiin tutkimuksiin. Lisäksi tutkimuksessa avataan kokemuksen käsitettä fenomenologis-hermeneuttisesta näkökulmasta, sillä tarkoituksena on tutkia varhaiskasvatuksen erityisopettajien kertomuksia ja ilmaisuja heidän omista kokemuksistaan. Aiheen rajausta perustellaan muutosteorian pohjalta.

Tutkimusaineisto kerättiin syksyllä 2022 haastattelemalla kolmea eri varhaiskasvatuksen erityisopettajaa, jotka toimivat eri kunnissa. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluina. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisenä sisällönanalyysinä.

Tutkimuksesta saatiin samansuuntaisia tuloksia aiempien tutkimusten kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokevat varhaiskasvatustalouden ja ohjaavien asiakirjojen uudistukset heidän omaa työtään sekä lapsen tuen prosessia edistävinä asioina. Haastatteluhetkellä lain ja ohjaavien asiakirjojen mukaisen kolmiportaisen tuen toteutuminen ei varhaiskasvatuksen erityisopettajien kertomana toteudu vielä kaikilta osin. Haasteina nähdään olevan erityisesti riittävien resurssien puute. Lisäksi kolmiportaiseen tukeen siirtymisen kerrotaan tuoneen uusia toimintamalleja, joiden opetteluun sekä sisäistämiseen koettiin vievän aikaa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat ovat kuitenkin toiveikkaita sen suhteen, että jatkossa tuen prosessit tulevat selkiytymään entisestään. He kertovat kolmiportaisen tuen olevan myönteinen ja varhaiskasvatusta edistävä asia.

Avainsanat: varhaiskasvatus, varhaiserityiskasvatus, kolmiportainen tuki, tukitoimet, tuen asiakirjat, inklusio, varhaiskasvatuksen erityisopettaja

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	4
2	TEORIA.....	7
2.1	VARHAISERITYISKASVATUS	7
2.1.1	<i>Varhaiskasvatusta ohjaavan lain ja asiakirjojen mukainen tuen järjestäminen</i>	<i>8</i>
2.1.2	<i>Inklusiivinen varhaiskasvatus</i>	<i>10</i>
2.2	KOLMIPORTAINEN TUKI	10
2.2.1	<i>Yleinen tuki</i>	<i>12</i>
2.2.2	<i>Tehostettu tuki</i>	<i>13</i>
2.2.3	<i>Erityinen tuki</i>	<i>13</i>
2.3	VARHAISKASVATUKSEN ERITYISOPETTAJAN TYÖNKUVA	14
3	TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	16
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	18
4.1	TUTKIMUSMENETELMÄ.....	18
4.2	AINEISTON KERUU	19
4.3	AINEISTON KÄSITTELY JA ANALYYSI	20
5	TULOKSET	23
5.1	VARHAISKASVATUKSEN ERITYISOPETTAJIEN KOKEMUKSET UUDEN LAKIMUUTOKSEN TUOMASTA KOLMIPORTAISEN TUEN MALLISTA VARHAISKASVATUKSESSA	23
5.1.1	<i>Varhaiskasvatuksen erityisopettajien kokemukset päivitetystä varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (2022) lapsen tuen osalta</i>	<i>26</i>
5.1.2	<i>Varhaiskasvatuksen erityisopettajien kokemukset heidän roolistaan ja työkuvastaan lakiuudistuksen myötä.....</i>	<i>26</i>
5.2	TUEN TOTEUTUMINEN VARHAISKASVATUKSESSA	28
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	32
6.1	VARHAISKASVATUKSEN ERITYISOPETTAJAT KOKEVAT UUDEN LAKIMUUTOKSEN EDISTÄVÄN LAPSEN TUEN SAANTIA SEKÄ SEN PROSESSIA	32
6.2	KOLMIPORTAISEN TUEN TOTEUTUSTA RAJOITTAVAT JA MAHDOLLISTAVAT TEKIJÄT	35
6.3	TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	37
7	POHDINTA.....	39
	LÄHTEET	41
	LIITEET	45

1 JOHDANTO

Suomalaista kasvatusta- ja koulutusjärjestelmää tarkastellaan, arvioidaan sekä kehitetään jatkuvasti vastaamaan yhteiskunnan sekä oppijoiden muuttuvia tarpeita. Viimeisten vuosien aikana varhaiskasvatusta onkin ollut voimakkaan keskustelun, kehittämisen ja muutoksen kohteena (Karila ym., 2017). Lähiaikoina otsikoissa on ollut 1.8.2022 voimaan astunut uusi varhaiskasvatuksen lakimuutos, jonka tarkoituksena on kehittää lapsen tukea ja tarkentaa kolmiportaisen tuen muotoja (Opetus- ja kulttuuriministeriö, N.D.a). Kuten Veteläinen ja Niutanen (2022) kirjoittavat, uuden lakimuutoksen myötä varhaiskasvatuksessa annettava tuki on nyt perusopetuksen tavoin kolmitasoisista, jolloin jokaisen lapsen oikeus tarvitsemaansa tukeen sekä lapsen ryhmään kuulumisen painottuvat vahvasti. Uuden lakimuutoksen myötä myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on päivitetty uuteen versioon, jolloin perusteissa määritellään kolmiportaisen tuen mallin mukaan tarkemmin tuen tasot, sen muodot sekä se, miten tukea toteutetaan (Opetushallitus, N.D.).

Pihlajan ja Viitalan (2019) mukaan, esiopetusikäisten sekä alle 6-vuotiaiden lasten opetusta ja kasvatusta ohjaa osittain eri asiakirjat ja lainsäädännöt, jolloin ennen lakimuutosta kolmiportaisen tuen mallin mukainen varhaiserityiskasvatusta on koskenut virallisesti vain esiopetusikäisiä lapsia. Osa kunnista on kuitenkin soveltanut mallia myös alle 6-vuotiaiden lasten varhaiserityiskasvatuksessa. (Pihlaja & Viitala, 2019.) Huhtaseen (2004) viitaten, voidaankin todeta, että ennen lakimuutosta, tuen väljä määrittely varhaiskasvatusta laissa sekä sitä ohjaavissa asiakirjoissa on mahdollistanut kunnissa vaihtelevat tuen käytännöt, kuten epäselvät tuen rakenteet ja eri käsitteiden käyttämisen.

Varhaiskasvatusta kentällä toimiessani, olen päässyt tutustumaan useaan eri ryhmään, varhaiskasvatusta yksikköön sekä eri kuntien varhaiskasvatusta toimintaan. Kokemusteni pohjalta olen huomannut, kuinka lapsen tuen toteutus ja sen prosessi on kentällä hyvin vaihtelevaa. Eskelinen ja Hjelt (2017) toteavat laatimassaan selvityksessä, kuinka kuntien käytännöt lapsen tuen toteuttamisen

osalta ovat hyvin kirjavia. Heiskasen ja kumppanien (2021) mukaan asuinpaikka, varhaiskasvatuksen palvelumuoto ja varhaiskasvatuksen henkilöstön osaaminen vaikuttavat edelleen lapsen tuen toteutumisen mahdollisuuksiin. Omien havaintojeni sekä aiheen ajankohtaisuuden perusteella haluankin syventyä tarkastelemaan sitä, miten lapsen tukea toteutetaan lakimuutoksen jälkeen ja millä tavoin lakimuutos on vaikuttanut tuen prosessiin.

Uuden lakimuutoksen myötä korostuu entistä voimakkaammin jokaisen lapsen oikeus tukeen sekä ryhmään kuulumiseen. Moni kasvatusalalla työskentelevä kokee kuitenkin lakimuutoksen vaatimukset jopa mahdottomina toteuttaa, kun varhaiskasvatuksen arjen kerrotaan olleen jo entuudestaan työlästä ja vaativaa. (Veteläinen & Niutanen, 2022.) Huhtasen (2004) mukaan muutoksen edessä keskeinen selviytymisstrategia tulee olemaan henkilökunnan kyky sietää jatkuvaa muutosta. Muutokseen liittyy oleellisesti pelkoa ja muutosvastarintaa, mutta sen hyväksymistä edesauttaa tiedon ja osaamisen päivittäminen, yhteistoiminnallisuus sekä organisaation tiedon hallinta (Huhtanen, 2004). Perehdyntäen tuen toteutuksen lisäksi siihen, miten tämä uusi tuen prosessin uudistus sekä varhaiskasvatusta ohjaavien asiakirjojen päivittyminen kentällä koetaan.

Kolmiportaisesta tuesta löytyy koulutuksen ja kasvatuksen näkökulmasta aiempaa tutkimusta. Aihetta on tutkittu jonkin verran tarkemmin myös varhaiskasvatuksen kontekstissa. Sjöblom ja Viljanen (2022) kirjoittavat pro gradu - tutkielmassaan, kuinka aikaisempaa tutkimusta kolmiportaisesta tuesta on tehty lähinnä kolmiportaisen tuen asiakirjoista ja niiden laatimisesta varhaiskasvatuksessa. Heidän mukaansa käytännön toteutuksesta ei ole sen sijaan vielä paljoa tutkimusta. Lisäksi aikaisemmissa tutkimuksissa uusi lakimuutos ei ole vielä astunut voimaan, ja nyt lakimuutos velvoittaa kolmiportaisen tuen mallin käyttöä varhaiskasvatuksessa. Vaikka tässäkin tutkimuksessa huomio kiinnittyy ensisijaisesti tuen asiakirjoihin, niiden laatimiseen ja tuen prosessiin, uutta näkökulmaa tutkimukseen luo lakimuutoksen tuoma velvoittavuus kolmiportaisesta tuesta varhaiskasvatuksessa.

Tämän kasvatustieteiden tutkimuksen tutkimusaiheeksi valikoitui kolmiportainen tuki ja sen toteutuminen varhaiskasvatuksessa. Tutkimus on laadullinen tutkimus ja sen tavoitteena on selvittää, miten kolmen eri kunnan

varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokevat uuden varhaiskasvatustuemuutoksen sekä sen tuoman kolmiportaisen tuen mallin käyttöönoton ja soveltuvuuden varhaiskasvatuksen kentällä. Lisäksi olen kiinnostunut siitä, toteutuuko varhaiskasvatuksessa tuen uudistetun lainsäädännön sekä ohjaavien asiakirjojen kirjausten mukaisesti. Tutkimuksella pyrin lisäämään ymmärrystä siitä, mitkä tekijät vaikuttavat kolmiportaisen tuen mallin mukaiseen tuen toteutukseen ja mitkä tekijät voivat puolestaan olla esteenä laadukkaaseen ja yhdenvertaiseen tuen toteutumiseen. Tutkimuksessa on kaksi tutkimuskysymystä, jotka on johdettu tutkimuksen tavoitteiden pohjalta. Tutkimuksen aineisto on kerätty puolistrukturoituna teemahaastatteluna ja se koostuu varhaiskasvatuksen erityisopettajien kertomuksista omista ajatuksistaan ja kokemuksistaan, jolloin tutkimus voidaan mieltää fenomenologisesti hermeneuttiseksi tutkimukseksi. Aineisto on analysoitu aineistolähtöisenä sisällönanalyysinä. Analyysiä olen peilannut tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen sekä tavoitteisiin, saavuttaen tutkimustulokset ja niiden pohjalta johtopäätökset.

2 TEORIA

Tässä luvussa avaan tutkimuksen teoreettista viitekehystä esittelemällä sen keskeisimmät käsitteet. Perehdyn aluksi varhaiserityiskasvatukseen, joka on tutkimuksen laajin teema. Tarkastelen aihetta varhaiskasvatusta ohjaavan ja velvoittavan lainsäädännön sekä ohjaavien asiakirjojen pohjalta. Seuraavaksi avaan tutkimuksen keskiössä olevaa käsitettä, eli kolmiportaista tukea. Käsittelen kolmiportaisen tuen rakennetta ja sitä, miten sitä on avattu varhaiskasvatuksen konseptissa. Lopuksi tarkastelen varhaiskasvatuksen erityisopettajan työnkuvaa sekä roolia lapsen tuen prosessissa.

2.1 Varhaiserityiskasvatus

Huhtanen (2004) kirjoittaa erityiskasvatuksen perspektiivin moniulotteisuudesta päivähoitoikäisten lasten kohdalla. Päivähoito voidaan mieltää vanhentuneeksi termiksi, joten käytän tässä yhteydessä termiä varhaiskasvatus. Huhtasen mukaan varhaiskasvatuksen erityiskasvatuksen moniulotteisuudesta kertoo monien nimikkeiden kirjo. Lapselle annettavasta tuesta käytettävää termistöä varhaiskasvatuksen konseptissa on esimerkiksi varhaiserityiskasvatus, varhainen puuttuminen, tukea tarvitseva lapsi tai varhainen tuki. Tässä tutkimuksessa käytetään pääsääntöisesti kahta käsitettä, riippuen asiayhteydestä sekä alkuperäisen lähteen termistöstä. Nämä käsitteet ovat varhaiserityiskasvatus ja tuen tarve.

Varhaiserityiskasvatus kuvaa toimintaa, jota erityisen tuen tarpeessa olevat lapset saavat varhaiskasvatuksessa. Tärkeää varhaiserityiskasvatuksessa on tunnistaa ja vastata lapsen tukitarpeisiin mahdollisimman varhain. Se on inklusiivinen käsite, jossa varhaiskasvatukseen sisällytetään erityistukea tarvitsevien lasten yksilöllisten ja yhteisöllisten erityispedagogisten tarpeiden huomioiminen. (Pihlaja & Kontu, 2006.)

2.1.1 Varhaiskasvatusta ohjaavan lain ja asiakirjojen mukainen tuen järjestäminen

Varhaiskasvatusta säädellään Suomessa monilla eri laeilla ja asetuksilla. Näitä ovat Suomen perustuslaki, varhaiskasvatustalaki, varhaiskasvatuksesta annettu valtioneuvoston asetus sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Lisäksi varhaiskasvatuksessa sovelletaan lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta sekä hallintolakia. Edellä mainittujen lisäksi varhaiskasvatuksen järjestämisessä on huomioitava velvoitteet, joita Suomi on sitoutunut noudattamaan, kuten YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja tasa-arvolaki. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022.) Esiopetusta, joka on osa varhaiskasvatusta, säätelee perusopetuslaki, ja sitä ohjaa Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022; Perusopetuslaki 628/1998). Edellä mainitut asiakirjat, lait ja velvoitteet ovat valtakunnallista ohjausta, jonka tavoitteena on luoda yhdenvertaiset mahdollisuudet lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022.)

Varhaiskasvatustalaki ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet velvoittavat kaikkia varhaiskasvatustaluiden tuottajia. Tämä kattaa sekä kunnan julkisen varhaiskasvatustuksen että myös yksityiset palveluntuottajat ja järjestöjen tuottaman varhaiskasvatustuksen. (Pihlaja & Viitala, 2019.) Varhaiskasvatustalakiin (540/2018, 1 §) on kuitenkin säädetty siitä, että lakia tulee soveltaa kunnan, kuntaryhmän sekä yksityisen palveluntuottajan järjestämään päiväkotitoimintaan ja perhepäivähoitoon. Kunnilla on siis runsaasti autonomiaa, mutta samalla myös vastuu tuottaa laadukasta palvelua kaikkien saataville, siten kuin tarve vaatii (Vlasov ym. 2018). Jokaisella lapsella on oikeus tukeen riippumatta siitä, kuka varhaiskasvatusta järjestää (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022).

Varhaiskasvatusta ohjaavaan varhaiskasvatustalakiin sekä muihin asiakirjoihin lapsen tuen järjestämisestä ja sen toteutuksesta on kirjattu seuraavasti. Varhaiskasvatustalassa (540/2018, § 3) säädetään varhaiskasvatustuksen yhtenä tavoitteena olevan lapsen yksilöllisen tuen tarpeen tunnistaminen sekä sen ilmetessä lapselle tarkoituksenmukaisen tuen järjestäminen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2022) sekä varhaiskasvatusta koskevaan lainsäädäntöön (Varhaiskasvatustalaki, 540/2018)

on kirjattu tuen kuuluvan kaikille lapsille, ja nämä edellä mainitut edellyttävät tuen oikein kohdennettua järjestämistä välittömästi lapsen tuen tarpeen ilmetyä (Turja & Lipponen, 2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) painottuu lisäksi lapsen kannalta sen merkitys, että tuen tulee muodostaa johdonmukainen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja siitä edelleen perusopetukseen. Varhaiskasvatuksessa tuki muodostetaan vastaamalla lapsen yksilöllisiin tarpeisiin sekä yhteisöllisiin ja oppimisympäristöihin liittyviin ratkaisuihin, ja sen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaan lapsen tuki tulee järjestää osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Tukitoimet tulee suunnitella pedagogisesti niin, että ne mahdollistavat lapsen edun mukaisen osallisuuden, oikeuden oppia sekä toimia osana vertaisryhmää. Tuki voi koostua pedagogisista, rakenteellisista ja hoidollisista tuen muodoista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022.) Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat toistuvat toiminnot, kuten lapsen selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen, saavutettavat ja sensitiiviset kommunikointi- ja vuorovaikutustavat. Lisäksi pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat havainnointi, toiminnan suunnittelu, dokumentointi ja arviointi. Rakenteelliset tuen muodot kattavat henkilöstön erityispedagogiseen osaamiseen lapsen tuen tarpeen havaitsemisen ja toteutuksen osalta. Rakenteellisia tuen muotoja ovat lisäksi lapsiryhmän ja henkilöstön mitoitukset, erilaiset palvelut, apuvälineet, ympäristön muokkaaminen. Hoidollisen tuen muodoilla tarkoitetaan toimintatapoja, joilla pyritään vastaamaan lapsen tarvitsemaan hoivaan, hoitoon sekä avustamiseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022.)

Kuten edellä mainittu, varhaiskasvatuksen järjestäjä on velvollinen lapsen tarvitseman tuen toteutumisesta; päättäen tuen järjestämisen käytännöistä, tuen toteutumisesta, toimintatavoista, arvioinnista, yhteistyörakenteista sekä vastuista (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2022) on kirjattu kuinka lapsen tuen tarpeen arviointi, suunnittelu sekä toteutus kuuluvat koko henkilöstön vastuulle heidän koulutuksensa, työnsä ja vastuidensa mukaisesti. Toimipaikan johtajalle kuuluu vastata kokonaisuudessaan laadukkaasti tuen toteutumisesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022.) Tuen järjestämisessä

yhteistyötä tehdään myös lapsen huoltajan kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaan varhaiskasvatuksen henkilöstön ja huoltajan jaettu tieto lapsesta on lähtökohtana varhaisen ja oikeanlaisen tuen antamiselle. Lisäksi yhteistyötä tehdään myös monialaisesti, jolloin yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022).

2.1.2 Inklusiivinen varhaiskasvatus

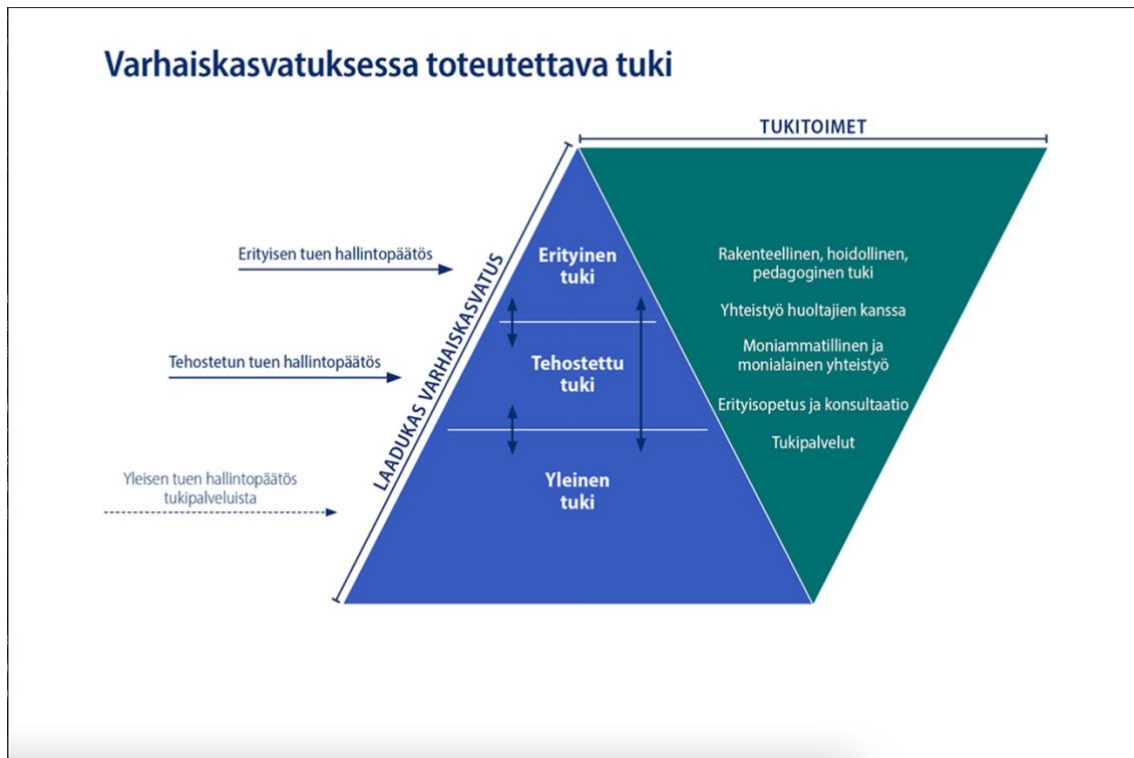
Päivitettyyn Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2022) on kirjattu, kuinka varhaiskasvatuksessa lapsen tuki tulee järjestää kolmiportaisen tuen mallin mukaisesti yleisenä, tehostettuna tai erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Inklusiivisella lähestymistavalla tarkoitetaan kaikkien lasten oikeutta kehittyä, oppia ja saada pedagogisesti laadukasta varhaiskasvatusta samoissa oppimisympäristöissä muiden ikäistensä kanssa (Turja & Lipponen, 2022).

2.2 *Kolmiportainen tuki*

Kolmiportaisen tuen malli juontaa juurensa Yhdysvalloista, ja sen tavoitteena on ohjata kasvattajia järjestämään tukitoimet sekä arviointi siten, että ne vastaavat lapsen yksilöllisiä tarpeita sekä lapsen ja perheen omia näkemyksiä (Turja & Lipponen, 2022). Björn ja kollegat (2018) kertovat kolmiportaisen tuen mallin saaneen Suomessa lopullisen muotonsa perusopetuslakiuudistuksen (2010) myötä. He määrittävät kolmiportaisen mallin olevan tuen määrän ja sen tiheyden suhteen kasvava järjestelmä, jossa yleinen tuki on tarkoitettu kaikille, tehostettu tuki osittain oppimisen tukea tarvitseville ja erityinen tuki jatkuvaa tukea tarvitseville lapsille.

Turja ja Lipponen (2022) havainnollistavat hyvin kolmiportaisen tuen mallin siten, että siinä tuen yksilöllisyys, erityisyys ja intensiteetti kasvavat tasolta toiselle siirryttäessä. Kolmiportaisesta tuesta puhuttaessa, voi törmätä eri termeihin. Kolmiportaisen tuen eri tasoista käytetään taso-sanana lisäksi termiä

tuen porras. Käytän tässä yhteydessä nimitystä tuen taso, sillä sitä esiintyi eniten käyttämissäni lähteissä.

KUVIO 1. Varhaiskasvatuksessa toteutettava tuki. Kolmiportaisen tuen malli (Opetus ja kulttuuri ministeriö)

Kuten kuvio 1 voidaan huomata, laadukas varhaiskasvatus kattaa kaikki kolme tuen tasoa. Varhaiskasvatuksessa lapsi voi siis saada tukea kolmella eri tuen tasolla, joita ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaan tuen tasoilla liikutaan joustavasti, ja tehostettu tai erityinen tuki eivät edellytä sitä, että lapsi on saanut tukea jo aiemmalla tasolla.

Kaikilla kolmella tuen tasolla Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaan painotetaan mahdollisimman varhaista puuttumista, jolloin lapsen on saatava tarvitsemansa tuen tason mukaista tukea heti sen tarpeen ilmettyä. Oikea-aikaisesti annetulla tuella voidaan ennaltaehkäistä lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista. Lapsen on siis saatava varhaiskasvatuksessa tukea sen mukaisesti ja niin kauan kuin tarve vaatii. Tuen tulee olla pitkäjänteisesti suunniteltua, joustavaa ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. (Pihlaja & Viitala, 2019.)

2.2.1 Yleinen tuki

Ensimmäinen taso kolmiportaisen tuen mallissa on yleinen tuki (kuvio 1), joka on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022). Yleisen tuen taso kuuluu kaikille lapsille, ja se on kestoltaan sekä laadultaan kevyttä, yksilölliset lähtökohdat huomioon ottavaa pedagogiikkaa, jossa yksilöllinen tuki on sisällytetty kaikille yhteiseen pedagogiseen toimintaan sekä arjen rutiineihin (Turja & Lipponen, 2022). Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tuen muodoista, joilla tilanteeseen pyritään vaikuttamaan mahdollisimman varhain. Näitä ovat esimerkiksi yksittäiset tukitoimet ja pedagogiset ratkaisut. Jokaisella lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksen, hyvinvoinnin tai oppimisen vaatimaa yleistä tukea osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaan yleinen tuki ei tehostetun ja erityisen tuen tavoin edellytä hallintopäätöstä, vaan tukea annetaan aina sen tarpeen ilmetessä. Tämä on havaittavissa myös kuviosta 1. Poikkeuksena kuitenkin yleisessä tuessa käytössä olevat tukipalvelut, jotka edellyttävät hallintopäätöksen teon. Näitä voi olla esimerkiksi tulkitsemis- ja avustamispalvelut tai erilaiset apuvälineet (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) ja Varhaiskasvatustlain (540/2028 15 e §) mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjä tekee tuen tason tai tukipalvelun vaatiessa viipymättä hallintopäätöksen, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin. Päätökseen tulee kirjata tuen muodot, varhaiskasvatuksen järjestämispaikka ja tukipalvelut. Ennen päätöksen tekoa on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa (Hallintolaki 34 §). Hallintopäätösmenettelyssä on noudatettava hallintolakia, ja hallintopäätös on pantava täytäntöön heti (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022). Päätös on toistaiseksi voimassa, ja se on mahdollista muuttaa tai kumota tuen tarpeen muuttuessa (Hallintolaki 34, 45 §; Varhaiskasvatustlain 540/2018 15 e §; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022). Lisäksi lapsen henkilökohtaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan hänen tukeensa

liittyvät asiat, ja tätä varhaiskasvatussuunnitelmaa voidaan hyödyntää hallintopäätöksen teossa (Opetus- ja kulttuuriministeriö, N.D.b).

2.2.2 Tehostettu tuki

Kolmiportaisen tuen seuraava taso on tehostettu tuki (kuviot 1). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaan intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää tehostettua tukea annetaan varhaiskasvatuksessa lapselle yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tehostettua tukea annetaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti joko lyhytkestoisena tai pidempään jatkuvana, niin kauan kuin tarve vaatii. Tukea tehostetaan sen suunnittelulla ja lisäämällä tai vahvistamalla toteutustapoja, jolloin tuki muodostuu säännöllisistä sekä samanaikaisesti toteutuvista eri tuen muodoista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022.) Tukitoimien suunnittelussa ja niiden toteutuksessa hyödynnetään monialaista yhteistyötä, ja tuen perustana toimivat lapsen pedagoginen arvio sekä yksilöllinen tuen suunnitelma (Turja & Lipponen, 2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) ja Varhaiskasvatustalain (540/2018, 15 e §) mukaan tehostetun tuen antamisesta on tehtävä hallintopäätös. Tämä on havaittavissa myös kuviosta 1.

2.2.3 Erityinen tuki

Erityinen tuki on varhaiskasvatuksessa annettavan tuen vahvin muoto (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022) ja samalla kolmiportaisen tuen mallin ylin taso (kuviot 1). Jatkuvaa ja kokoaikaista erityistä tukea annetaan varhaiskasvatuksessa lapselle yksilöllisesti suunniteltuna tukena, kun yleinen tai tehostettu tuki eivät ole riittäviä. Erityistä tukea voidaan antaa esimerkiksi kehityksen viivästymisestä, vammasta, sairaudesta tai muusta lapsen toimintakykyä heikentävästä kehityksen ja oppimisen tuen tarpeesta johtuen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022.) Erityisen tuen tasolla lapsen tukitoimet räätälöidään yksilöllisesti, jolloin hänen oppimistavoitteensa voivat poiketa vertaisryhmän yleisistä tavoitteista. (Turja & Lipponen, 2022). Erityinen tuki koostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, (Varhaiskasvatustalain 15 e

§; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022) jolloin sen suunnittelussa arvioidaan millaisia varhaiskasvatuksen erityisopettajan säännöllisiä palveluita, materiaaleja, henkilökohtaisia apuvälineitä tai pienryhmätoimintaa lapsi tarvitsee (Turja & Lipponen, 2022). Erityisen tuen antamisesta tulee aina tehdä hallintopäätös, (Varhaiskasvatustilaki 15 e §; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022) joten siirtymä kyseiselle tuen tasolle vaatii edellistä laajempaa ja virallisempaa arviointia, suunnittelua sekä päätöksentekoa (Turja & Lipponen, 2022).

2.3 Varhaiskasvatuksen erityisopettajan työnkuva

Tutkimuksen kannalta oleellista on avata varhaiskasvatuksen erityisopettajan, eli VEO:n käsitettä ja työnkuvaa, sillä se on hyvin moninainen. Pihlaja ja Kontu (2006) kirjoittavat erityiskasvatuksen henkilökunnan toimenkuvien ja tehtävien monipuolisuudesta. Heidän mukaansa yhtenä osoituksena tästä on varhaisvuosien erityisopettajien vaihtelevat virkanimitykset sekä toimenkuvat. Vuosien varrella varhaiskasvatuksen erityisopettajista on käytetty useita eri nimityksiä, kuten varhaiserityisopettaja, erityiskasvatuksen opettaja, erityislastentarhanopettaja ja erityisvarhaiskasvatuksen erityisopettaja. Tekstin luettavuuden selkeyttämiseksi, käytän jatkossa tutkimuksessa varhaiskasvatuksen erityisopettajasta lyhennettä VEO.

VEO:n kelpoisuusvaatimuksena on varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuus, sekä erityisopetuksen tehtäviin tarvittavat ammatilliset valmiudet tai kasvatustieteen maisterin opinnot, joissa pääaineena on erityispedagogiikka, (Varhaiskasvatustilaki 540/2018, 30 §). Huhtasen (2004) mukaan varhaiskasvatuksen erityisopettajan toiminta vaihtelee kunnittain, sillä VEO:n toimenkuva pyritään suunnittelemaan alueellisten tarpeiden mukaan.

Karila ja kumppanit (2017) kirjoittavat VEO:n tehtävän kuvan vaihtelevan laajalti sen mukaan, toimiiko hän konsultaatio- vai lapsiryhmän ohjaustehtävissä. VEO voi toimia lapsiryhmässä, tukea peruspäivähoitoa sekä antaa konsultaatiota ja ohjausta muulle henkilöstölle (Pihlaja & Kontu, 2006). Kaiken kaikkiaan VEO:n tehtäviin kuuluu toimia asiantuntijana lapsen tuen tarpeiden havaitsemisessa, suunnittelussa sekä arvioinnissa. Lisäksi hän on mukana kehittämässä

oppimisympäristöjä ja pedagogiikkaa, sekä mukana edistämässä lapsen kokonaisvaltaista kasvua, hyvinvointia ja oppimista. (Karila ym., 2017.)

Kuten edellä mainittujen perusteella, myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) mukaan VEO:n rooli lapsen kasvatuksen, opetuksen ja tuen osalta kattaa monipuolisesti erilaisia tehtäviä. VEO osallistuu lapsen tuen tarpeen arviointiin ja suunnitteluun tarvittaessa (Varhaiskasvatustaki, 15 d §), ja hän voi antaa tukea yksittäiselle lapselle tai koko ryhmälle tapahtuvana opetuksena. Tuen laatu ja kesto voivat vaihdella säännöllisestä, osa- tai kokoaikaiseen toteutukseen, ja sitä voidaan antaa yhteisopettajuutena tai samanaikaisopetuksena toisen opettajan kanssa. VEO:n asiantuntemusta käytetään henkilöstön konsultoinnin lisäksi myös huoltajien neuvonnassa. Lisäksi VEO voi osallistua lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja tuen suunnitteluun sekä toteuttamisen arviointiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022.)

3 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Seuraavaksi avaan tarkemmin tutkimuksen tutkimusongelmaa sekä sen tutkimuskysymyksiä. Tämän jälkeen käsittelemme tutkimuksen kannalta tärkeitä teorioita, joiden pohjalta perustelen tutkimustehtävän sekä tutkimuskohteen rajausta.

Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, miten VEO:t kokevat kolmiportaisen tuen toteutuvan varhaiskasvatuksessa haastatteluhetkellä. Tutkimustehtävänä on siis selvittää VEO:jen kokemuksia uudesta varhaiskasvatustilanteesta tuen kolmiportaisuuden ja sen toteutumisen osalta, sekä miten he kokevat teorian toteutuvan käytännössä. Tutkimuskysymykset ovat johdettu tutkimuksen tavoitteen, teoreettisen viitekehyksen sekä aikaisempien tutkimusten pohjalta. Tutkimuksessa tarkastellaan kahta tutkimuskysymystä, jotka ovat:

1. Miten varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokevat varhaiskasvatuslain tuoman muutoksen kolmiportaisen tuen mallin osalta?
2. Miten varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokevat kolmiportaisen tuen toteutuvan varhaiskasvatuksessa?

Tutkimustehtävä on rajattu siten, että käytäntö kattaa tässä yhteydessä pääasiassa lapsen tuen prosessin etenemisen, suunnittelun ja pedagogisten asiakirjojen sekä tuen paperien kirjausten laatimisen varhaiskasvatuksen kentällä. Perustelen rajausta sillä, että lakimuutos on tutkimuksen toteuttamishetkellä hyvin tuore ja uuteen malliin siirtyminen sekä uusien toimintamallien omaksuminen vievät aikaa. Muutoksesta puhuttaessa, voidaan hyödyntää Fullanin (2001) muutosprosessin teoriaa, joka on monivaiheinen ja käytännönläheinen lähestymistapa koulutusjärjestelmien kehittämiseen. Fullan jakaa muutosprosessin kolmeen vaiheeseen. Ensimmäinen vaihe on initaatio eli muutoksen alkuvaihe, jolloin päätetään ryhtyä johonkin uudistukseen. Seuraava

vaihe on implementaatio eli uuden soveltamista käytäntöön, käyttöä ja kokeilua sekä kaikkea sitä, millä uudistusta toteutetaan. Viimeisenä vaiheena on institutionalisointi, eli käytännön vakiinnuttaminen. (Viljamaa & Takala, 2017; Fullan, 2001.) Fullanin muutosprosessin teoriaan peilaten voidaan todeta, että muutoksen toteuttaminen kasvatusalalla vaatii huolellista suunnittelua, toteutusta ja seuranta, sillä se koostuu useasta eri vaiheesta, joista jokainen on tärkeä onnistuneen muutoksen kannalta. Tähän pohjaten tutkimuksen kannalta oleellista tietoa konkreettisten tukitoimien käytöstä ja niiden toteutumisesta lapsiryhmässä sekä varhaiskasvatuksen arjessa ei ole vielä välttämättä saatavilla, jos muutos ei ole vielä vakiintunut. Etenkin jos kolmiportaisen tuen toteutukseen on siirrytty haastatteluhetkellä varhaiskasvatusyksikössä vasta lähiaikoina ja muutosprosessi on alkuvaiheessa.

Tiedonantajien valinnan on oltava harkittua ja tutkimuksen tarkoitukseen sopivaa (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Olenkin rajannut tutkimuksen aihetta myös siten, että koko varhaiskasvatuksen henkilöstön sijaan tarkastelen VEO:jen kokemuksia, jolloin kohderyhmänä toimii VEO:t. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että kohderyhmään kuuluvat henkilöt omaavat hyvän tietämyksen tutkittavasta ilmiöstä, ja että heiltä löytyy kokemusta asiasta (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Yksi syy rajaukselleni on Karilan ja kumppanien (2017) mainitsema VEO:n kyky ohjata muuta henkilöstöä sekä perheitä kunnan erityisen tuen piiriin, sillä häneltä löytyy tieto ja tuntemus erityisen tuen palveluista. Tutkimuksen toteutushetkellä käynnissä oleva muutosvaihe voi olla sekava, joten VEO:ilta oletetaan löytyvän tutkimuksen kannalta oleellista ammattitaitoa, tietoa ja osaamista varhais erityiskasvatuksen sekä erityispedagogiikan osalta.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Seuraavaksi esittelen tutkimuksen toteutusta avaamalla sen tutkimusmenetelmiä sekä perustelemalla, miksi olen päätenyt juuri kyseisiin toimintatapoihin. Tämän jälkeen syvennyn aineiston keruuseen ja siinä käytettyihin menetelmiin. Lopuksi avaan aineiston käsittelyn ja analysoinnin prosessia tarkemmin.

4.1 Tutkimusmenetelmä

Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on kuvata jotain tapahtumaa tai ilmiötä, ymmärtää tiettyä toimintaa tai luoda teoreettisesti mielekäs tulkinta tutkittavalle ilmiölle (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tämä tutkimus on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus, jonka aineiston olen kerännyt haastattelemalla VEO:ja. Tutkimus on aineistolähtöinen sisällönanalyysi, jossa tarkastellaan tutkimustuloksia peilaten niitä kolmiportaisen tuen malliin sekä varhaiskasvatusta ohjaaviin asiakirjoihin. Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä edetään empiirisestä aineistosta käsitteellisempää näkemystä kohti, jolloin se perustuu tulkintaan ja päättelyyn. Tutkimuksen kulku on kuvattava vaiheittain ja aineiston tarkka eteneminen sekä analyysin jokainen vaihe on kirjoitettava auki selkeästi, johdonmukaisesti ja loogisesti niin, että lukija saa käsityksen siitä, miten tuloksiin on päädytty (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

Ihmisiä koskeva tutkimus käsittelee merkityksiä, jolloin ymmärtäminen ja tulkinta ovat hyvin keskeisiä menetelmiä (Hirsjärvi & Hurme, 2022). Tutkimuksessa tarkastellaan VEO:jen kokemuksia subjektiivisina merkityksenantoina, eli heidän henkilökohtaisina kokemuksinaan. Kokemusta käsiteltäessä, koen tärkeäksi avata fenomenologis-hermeneuttista tutkimusta, jossa yhdistyy kaksi tieteellistä lähestymistapaa fenomenologia ja hermeneutiikka. Fenomenologia syventyy siihen, miten yksilö orientoituu ja kuvaa elettyä elämää (Hatch 2002; Kvale, 1996), jolloin sen kohde voidaan tarkentaa käsittelemään kokemuksen tutkimista (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

Hermeneutiikalla tarkoitetaan ymmärtämisen ja tulkinnan teoriaa, eli se voidaan ymmärtää ilmiöiden merkitysten oivaltamisena (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen tavoitteena onkin käsitteellistää tutkittavaa ilmiötä, eli kokemuksen merkitystä (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tässä tutkimuksessa kokemuksella tarkoitetaan VEO:jen henkilökohtaisia tai ammatillisia kokemuksia, ja onkin tärkeää huomioida se, että jokainen yksilö ymmärtää, tulkitsee ja kokee henkilökohtaisesti ympäröivää maailmaa eri tavoin.

4.2 Aineiston keruu

Tutkimuksen aineisto on kerätty marraskuussa 2022 haastattelemalla kolmea eri kunnassa toimivaa VEO:a. Osallistujien rekrytoinnissa olin yhteydessä joko eri kuntien varhaiskasvatusyksiköihin tai suoraan VEO:oon. Tavoitteena oli saada osallistujiksi erilaisissa varhaiskasvatusyksiköissä sekä kunnissa työskenteleviä erityisopettajia, jotta tutkimukseen saadaan mahdollisimman monipuolinen näkökulma ja ymmärrys. Yhteydenoton ja rekrytoinnin jälkeen hain tarvittavat tutkimusluvut ja sovin haastatteluille sopivat ajankohdat.

Haastattelut toteutettiin etähaastatteluina Teams-sovelluksen välityksellä, ja ne nauhoitettiin litterointia sekä aineiston analyysia varten. Aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui etävälityksellä toteutettu yksilöhaastattelu, jossa haastateltavat saavat kertoa itse omin sanoin kokemuksistaan ilman muiden läsnäoloa ja sen vaikutusta. Lisäksi yksilöhaastattelu takaa osallistujien anonymiteetin säilymisen. Yksi yleisimmistä aineistonkeruumenetelmistä laadullisessa tutkimuksessa olevan haastattelu, jonka avulla voidaan selvittää mitä haastateltava ajattelee tai miksi hän toimii tietyllä tavalla. (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita VEO:jen kokemuksista. Koin haastattelun sopivaksi aineistonkeruumenetelmäksi, sillä sen avulla haastateltavat saavat kertoa omin sanoin kokemuksistaan. Lisäksi haastattelun etuna on sen joustavuus, jolloin haastattelija voi tarvittaessa toistaa kysymyksen, oikaista väärinymmärryksiä ja käydä keskustelua haastateltavan kanssa (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Etätoteutus oli tutkimuksen toteutumisen kannalta oleellinen ratkaisu, sillä osallistujat olivat eri kunnista. Sen avulla aikataulut saatiin sovittua paremmin arjen hektisyyden keskellä ja aikaa ei kulunut matkustamiseen.

Tarkemmin ottaen aineiston keruu toteutettiin puolistrukturoituna haastatteluna eli teemahaastatteluna. Teemahaastattelussa valitaan etukäteen tietyt teemat sekä niihin liittyvät tarkentavat kysymykset, joiden pohjalta haastattelussa edetään (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Laadin haastattelukysymykset etukäteen tiettyjen teemojen ja tutkimuksen keskeisten käsitteiden ympärille siten, että ne linkittyvät tutkimuskysymyksiin. Laatimani haastattelukysymykset ovat avoimia kysymyksiä ja pyrin muotoilemaan ne mahdollisimman selkeästi. Haastattelutilanteessa etukäteen laaditut haastattelukysymykset ja haastattelurunko toimivat tukena sen etenemiselle ja sille, että tilanteessa saatiin kaikkiin oleellisiin kohtiin vastaukset. Teemahaastattelun runkona toimineet haastattelukysymykset on esitetty tämän asiakirjan lopussa (Liite 1).

Haastattelukysymyksissäni oli kolme taustamuuttujaa, jotka tulee huomioida tulosten analyysissä sekä johtopäätöksissä. Ensimmäisenä taustamuuttujana selvitin haastateltavan työkokemuksen varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävissä, jota mitattiin vuosina. Toisena taustamuuttujan kartoitin mikä oli haastateltavan työnkuva VEO:na. Kolmantena taustamuuttujana toimii haastattelun kesto.

Osallistujien anonymiteetin suojaamiseksi nimesin haastateltavat koodein H1, H2 ja H3. Ensimmäisen haastateltavan eli H1 työkokemus oli 20 vuotta ja hän toimi konsultoivana varhaiskasvatuksen erityisopettajana. Haastattelu kesti 15 minuuttia. Toinen haastateltava eli H2, kertoi työskennelleensä varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävissä 1,5 vuotta. Hän kertoi työnkuvansa sijoittuvan annetuista vaihtoehdoista päiväkodin yhteisen laaja-alaisen erityisopettajan työtehtäviin. Haastatteluun kului aikaa 20 minuuttia. Kolmannella haastateltavalla eli H3 oli työkokemusta varhaiskasvatuksen erityisopettajan tehtävistä 10 vuotta. Hän toimi päiväkodin ja päiväkotien yhteisenä laaja-alaisena erityisopettajana, ja haastattelu kesti 30 minuuttia.

4.3 Aineiston käsittely ja analyysi

Haastattelujen toteutuksen jälkeen, litteroin vastaukset omiin tiedostoihin lähes sanatarkasti. Litteroidun tekstin lukemisen ja ymmärtämisen selkeyttämiseksi, poistin tekstistä turhat täytesanat sekä toistot. Litteroitua haastatteluaineistoa tuli kaiken kaikkiaan 21 sivua.

Haastattelun toteutuksen sekä sen litteroinnin jälkeen analysoin aineiston. Tämän toteutin aineistolähtöisenä sisällönanalyysinä, jossa saadaan vastaus tutkimustehtävään yhdistämällä käsitteitä. Se perustuu päättelyyn ja tulkintaan, jolloin edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan harvoin pystytään kuitenkaan soveltamaan vain yhtä analyysi tapaa, sillä usein eri analyysit kietoutuvat toisiinsa. Aineiston analyysissä hyödynnän myös kvantitatiivisen sisällönanalyysin piirteitä, sillä huomioin haastattelijoiden vastauksista nousseiden pääteemojen esiintymisen tilastollisesti.

Miles ja Huberman (1994) kuvaavat aineistolähtöisen sisällönanalyysin kolmivaiheisen prosessin mukaisesti. Siinä ensimmäisenä vaiheena on aineiston redusointi eli pelkistäminen, toisena vaiheena klusterointi eli ryhmittely, ja lopuksi abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Analysoin aineiston näiden Tuomen ja Sarajärven (2018) avaamien vaiheiden mukaisesti, jolloin ensimmäinen vaihe oli alkuperäisdatan pelkistäminen. Alleviivasin tekstiä eri väreillä, etsien tutkimuskysymyksiin kuvaavia ilmaisuja ja erotellen erilaisia ilmiöitä. Tämän jälkeen listasin pelkistetyt ilmaukset erilliselle tiedostolle ja ryhmittelin datan etsien siitä samankaltaisuuksia sekä eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Ryhmittelin samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet alaluokiksi ja siitä edelleen yläluokiksi tai pääluokiksi, niitä yhdistävän luokan eli tutkimus- tai haastattelukysymyksen alle. Luokitteluyksikköinä toimi tutkittavan ilmiön ominaisuus. Lopuksi suoritin aineiston käsitteellistämisen ja erotin tutkimuksen kannalta oleellisen tiedon perusteella teoreettiset käsitteet. Analyysin jokaisessa vaiheessa kirjasin ylös haastateltavien koodeja hyödyntäen sen, ketkä kaikki osallistujat mainitsivat tietyistä asiasta.

Taulukossa 1. on esitetty edellä kuvatun prosessin pohjalta laatimani analyysitaulukko. Sen tarkoituksena on havainnollistaa prosessia ja sen lopputuloksia. Kokosin taulukkoon pääteemojen lisäksi tiedon siitä, kenen haastateltavan vastauksissa mikäkin teema nousi esille.

Taulukko 1. Esimerkki aineiston klusteroinnista

Yhdistävä luokka: VEO:jen positiiviset kokemukset kolmiportaiseen tukeen siirtymisessä	
Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokka
Tosi hyvä juttu (H2) Positiivinen asia (H3)	Positiivinen asia (H1, H2, H3)
Tuen saanti madaltuu ja helpottuu (H1) Selkiyttää prosessia (H1) (H2) Tuen saaminen varmistuu paremmin (H3) Prosessi helpottuu (H3) Työtä helpottava asia (H3)	Tuen saanti madaltuu / helpottuu (H1, H2, H3)
Siirtyminen tuelta toiselle helpompaa (H1) Tuen portaiden välillä helpompi liikkua (H2) Lapsen nostaminen heti tarvitsemaan tukeen (H3)	Tuen tasolta toiselle siirtyminen helpottuu (H1, H2, H3)
Tuen saaminen varmistetaan paremmin lain kautta (H3)	Tuen saanti varmistetaan lain kautta (H3)
Erityisopettajien kannalta hyvä uudistus (H3)	VEO:jen työtä edistävä (H3)
Varhaiskasvatuksessa sama tuki käytössä, kun perusopetuksessa (H1) Tuki yhteneväinen varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa (H3)	Yhtenäinen tuen muoto käytössä varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa (H1, H3)

5 TULOKSET

Seuraavaksi esittelen aineiston analyysistä nousseita keskeisimpiä tuloksia. Analysoin tulokset yksi tutkimuskysymys kerrallaan, mutta jaoin osion alakappaleisiin selventääkseni tulosten esittelyä. Alakappaleet muodostuvat analyysistä esille nousseista keskeisimmistä teemoista, samalla antaen vastauksen tutkimuskysymyksiin. Ensimmäisenä esittelen VEO:jen kokemuksia uudesta lakimuutoksesta kolmiportaisen tuen mallin osalta. Tämän jälkeen käsittelen heidän kertomuksiaan uudistetusta varhaiskasvatussuunnitelman perusteesta lapsen tuen osalta. Seuraavaksi tarkastelen VEO:jen käsityksiä heidän omasta roolistaan ja työnkuvastaan kolmiportaisen tuen mallin osalta. Lopuksi kuvaan heidän kokemuksiaan siitä, miten kolmiportainen tuki toteutuu haastattelu hetkellä varhaiskasvatuksessa.

5.1 Varhaiskasvatuksen erityisopettajien kokemukset uuden lakimuutoksen tuomasta kolmiportaisen tuen mallista varhaiskasvatuksessa

Kaikki kolme haastateltavaa kertoivat kolmiportaisen tuen mallin olevan heille entuudestaan tuttu. Kaksi haastateltavista (H2 ja H3) mainitsivat kolmiportaisen tuen mallin olleen käytössä jo ennen lakimuutosta heidän yksiköissään esiopetuksen puolella. Lisäksi H3 kertoi kolmiportaisen tuen olleen käytössä myös varhaiskasvatuksen puolella. Samoin kun H1 kertoi, että heillä on ollut ennen lakimuutosta käytössä samantyyppinen malli ilman virallisen kolmiportaisuuden käytössä. Näin ollen tuen kirjaukset ovat olleet hieman erilaisia.

"Mä koen että tää uusi lakimuutos on selkeyttänyt sitä prosessia tosi paljon."
(H2)

"Nyt se tuen saaminen tavallaan varmistetaan ehkä paremmin kuin aikaisemmin sen lain kautta koska se laki määrittelee nyt sen hallintopäätöksen avulla sitä että sitä tukea on siellä oikeasti." (H3)

"Kun koulussa on kolmiportaisen tuen malli, niin sitten varhaiskasvatuksessa jatkuu sitä samaa linjaa -- se lapsen tuen saanti pitäisi vähän madaltua ja helpottua." (H1)

Kuten yllä esitetystä puheenvuoroista näkyy, kaikki kolme haastateltavaa kokivat lakimuutoksen ja kolmiportaisen tuen mallin selkiyttävän toimintaa sekä mahdollistavan entisestään lapsen tuen saantia. Vastauksista nousi esille, kuinka lakimuutos nähtiin edistävän entisestään laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumista. Lisäksi yksi haastateltavista (H3) koki työn arvostamisen näkyvän paremmin, kun uudistuksen myötä sitä määrittelee lait aika tarkasti.

"Nyt hän kun se on uusi systeemi ja muuta niin nyt tuottaa tietenkin kaikkennäköisiä semmoisia haasteita että opetellaan tekeen kun tulee nämä kuulemispaperit ja muut, niin se on tämmöistä vähän opettelua mutta ehkä se tai varmasti tuleekin selkiytymän," (H1)

"Se on nyt ehkä tässä tämän syksyn aikana osoittautunut aika raskaaksi alkuun mutta mä uskon että se tulee helpottumaan." (H2)

"Tänä syksynä ehkä se negatiivinen puoli on se että meidän kaikki tuen palaverit on nyt viivästynyt sen takia että lomakkeet eivät ole olleet vielä asianmukaisia. -- Jatkossa varmasti tulee olemaan semmoinen työtä helpottava asia ja se että se on oikeasti meidänkin vakan (varhaiskasvatuksen) puolella nyt määriteltä niin se on positiivinen asia." (H3)

Edellä mainitut nostot osoittavat, kuinka VEO:t kertoivat uuden lakimuutoksen ja sen tuoman kolmiportaisen tuen mallin käyttöönoton hieman työlääksi. Tämä nousi esille kaikkien vastauksista, riippumatta siitä, oliko kolmiportaisen tuen malli ollut varhaiskasvatusyksikössä käytössä jo ennen lakimuutosta. Haastateltavista kaksi (H2 ja H3) mainitsivat lisätyötä ja tätä kautta myös kuormittavuutta aiheuttavan erityisesti uuden mallin vaatimat tuen paperit ja kirjaukset. Heidän mukaansa uuden mallin vaatimat lomakkeet eivät ole olleet vielä asianmukaisia ja hallintopäätöksiä sekä vanhempien kuulemisia on tehty takautuvasti myös niille lapsille, joilla tuki on jo ollut voimassa. Yksi haastateltavista (H2) mainitsee, että uuteen malliin siirtyminen on vaatinut kirjausten osalta uuden opettelua ja palaveeraamista, mikä taas on pois ryhmässä olo ajasta.

"Pystytään tavallaan sitä tukea sillä lailla selkeämmin antamaan ilman että tarvitsee jotain erityispäätöksiä siinä välissä, että siirtyminen tuelta toiselle on helpompaa." (H1)

”Se mahdollistaa sen että siellä tuen portaiden välillä on mahdollista liikkua helpommin.” (H2)

Vaikka siirtymävaiheen kerrottiin aiheuttaneet lisätyötä, nähtiin uuden mallin tulevaisuudessa kuitenkin helpottavan ja selkiyttävän tuen prosessia, mikä on havaittavissa myös aikaisemmista nostoista. Yllä olevien lainauksien mukaisesti, kolmiportaisen tuen mallin nähtiin erityisesti selkiyttävän lapsen tuen prosessia ja tuen tasolta toiselle siirtymistä, joka nousi esille kaikkien kolmen vastauksista. Kaksi haastateltavista (H1 ja H3) mainitsivat myönteisenä asiana sen, että nyt varhaiskasvatuksenkin puolella tuki määritellään kolmiportaisesti perusopetuksen ja esiopetuksen tapaan.

VEO:t kokivat uuden lakimuutoksen ja kolmiportaisen tuen mallin vaikuttavan heidän varhaiskasvatussyksikköjen toimintaan hieman eritavoin. Yksi haastateltavista (H2) mainitsi syksyllä 2022 lakimuutoksen vaikuttaneen varhaiskasvatussyksikön toimintaan paljon. Kun taas toinen haastateltavista (H3) kertoi, kuinka uudistuksen myötä perusarjessa mikään ei muuttunut ja kolmiportaisen tuen mallissa mennään hyvin samoilla ajatuksilla, kun aikaisemminkin. Hän kuitenkin lisää, kuinka hallintopäätöksien myötä tietyt toimintamallit on jouduttu kääntämään pääläelleen, ja harjoittelua on vaatinut kirjausten laatiminen sekä niihin liittyvä uusi aikataulutus. Myös kahden muun (H1 ja H2) vastauksista nousi esille se, kuinka hallintopäätöksen teko on ollut toimintamalleihin vaikuttava tekijä.

”Ehkä tämän erityisen tuen osalta se lisää tavallaan meille sitten sellaisia että millä tapaa se erityinen tuki annetaan ja miten taataan sen erityisopettajan tuki.” (H1)

”Tällä hetkellä tavallaan ne asiat mitä on käyty tuolla meidän erityisopettajien kanssa ja paljon herättänyt keskustelua, niin on se yleisen tuen osuus.” (H3)

Edellä esitetyistä lainauksista ilmenee, että uuden lakimuutoksen ja kolmiportaisen tuen mallin herättäneen keskustelua eriävistä käsityksistä eri tuen tasojen osalta. Erityisen tuen osalta VEO:t kertoivat huolipuheesta sen suhteen, miten jatkossa tuki tulee toteuttaa ja miten taataan erityisopettajan tuki lain ja asiakirjojen mukaisesti, etenkin suurissa lapsiryhmissä. Lisäksi yksi haastateltavista (H3) mainitsi, kuinka uuden lain kohdalla lainsäätäjien keskuudessa ei vaikuteta olevan yksimielisiä yleisen tuen osuudesta. Hänen

mukaansa keskustelua käydään siitä, onko tämä ensimmäinen nosto vai kuuluuko kaikki yleisen tuen piiriin.

5.1.1 Varhaiskasvatuksen erityisopettajien kokemukset päivitetystä varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (2022) lapsen tuen osalta

"Kyllähän se selkeytyy ihan huomattavasti kun ne on niin kun selkeästi avattu." (H1)

"Tosi hyvä että sitä tuen rakennetta ja sen toteutusta on avattu, se niin kun selkiyttää sitä meidän työtä ja sitten selkiyttää tosi paljon sitä oman työn tekemistä." (H2)

"Kyllä se ohjaa sitä työtä paremmin kuin mitä aikaisemmin. Että aikaisemmin se on ollut hyvin pitkälle siitä kiinni että kuinka ihmiset henkilökohtaisesti itse toteuttaa sitä tukea, mitenkä se menee ja siinä on ollut aika paljon sekä siis lain puolesta että myös perusteiden puolesta semmoista liikkumavaraa että vähän voi kunta itse päättää. Mutta nyt kun siellä on sitä ohjausta aika tarkkaankin, niin semmoinen tietynlainen sooloilu sen lain toteuttamisessa ja niiden perusteiden toteuttamisessa niin ei ole enää mahdollista, vaan saadaan koko valtakunnan alueelle tavallaan se tuki saman tyyppisesti kaikille lapsille riippumatta siitä mikä on kunnan koko. -- Että kyllä mä niin kun näkisin että nyt nämä muutokset mitä on tullut ja niiden perusteiden uusimisen myötä niin ne rajaa nyt sitä meidän työtä paremmin." (H3)

Kuten yllä olevista puheenvuoroista ilmenee, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) uudistus nähtiin myönteisenä, lapsen tuen prosessia ja etenkin VEO:jen omaa työtä selkeyttävänä ja ohjaavana asiana. Yksi haastateltavista (H3) mainitsi, kuinka uudistetun Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden myötä, VEO:illa on nyt paremmin työkaluja vaatia myös muilta tuen toteutumista.

5.1.2 Varhaiskasvatuksen erityisopettajien kokemukset heidän roolistaan ja työnkuvastaan lakiuudistuksen myötä

"Meillä konsultoivilla se (lakimuutos) ei nyt varsinaisesti vaikuta siihen rooliin miten me tätä työtä tehdään -- ei sellaisia käytännön muutoksia tule meille konsultoiville." (H1)

"No nimenomaan niin että se mun konsultoiva rooli on lisääntynyt ihan valtavasti." (H2)

"Omaa työnkuvaava niin tietyllä tavalla se semmoinen paperin pyörittäminen on vähän lisääntynyt niitten esitysten kautta." (H3)

Kuten edellä mainitusta nostoista voi huomata, kaikki kolme VEO:a kertoivat lakimuutoksen ja sen tuoman kolmiportaisen tuen mallin vaikuttavan eri tavoin heidän työnkuvaansa ja rooliinsa. Yhtenäistä VEO:jen vastauksissa oli kuitenkin jo aikaisemmin esille noussut teema siitä, kuinka kolmiportaisen tuen malli on tuonut uusia toimintamalleja, ja tätä kautta lisännyt työmäärää esimerkiksi palaverien ja kirjausten suhteen.

"Mutta kyllähän se helpottaa että se on määritelty siinä uudessa... myös sitten se erityisopettajan työnkuva mitä siihen kuuluu niin se helpottaa niin meitä erityisopettajia koska me pystytään tietyllä tapaa tiputtaa sieltä jotain asioita mitä me ollaan tähän mennessä tehty." (H3)

Ylläesitetyn mukaan, muutoksen kerrotaan tuoneen myös omaa työtä ja roolia helpottavaa perspektiiviä. Yhden haastateltavan (H3) mukaan työnkuvan määrittelemisen näkyy nyt selkeämmin ryhmiin, mikä on tietyllä tavalla lisännyt ymmärrystä ryhmissä siitä mikä kaikki kuuluu VEO:n työnkuvaan ja mikä taas ei.

"Erityisen tuen lasten osalta se vähän lisää sitä että meidän täytyy suunnitella ja miettiä että se tuki annetaan kaikille niillekin lapsille jotka ovat erityisessä tuessa niissä "normi" ryhmissä eikä näissä pienryhmissä joissa meillä on varhaiskasvatuksen erityisopettaja ryhmävastuullisena." (H1)

"Tällä hetkellä haastaa se että lain mukaisesti erityisellä tuella oleva lapsi on oikeutettu erityisopettajan säännölliseen opetukseen tai ohjaukseen... niin se että mä pystyisin antamaan lain määrittämää erityisopetusta jokaiselle erityisen tuen lapselle säännöllisesti joka viikko, niin se ei käytännössä ole mahdollista, että se on semmoinen mitä me ollaan paljon puhuttu nyt VEO:jen kanssa että kuinka me saadaan se puoli siitä laista hoidettua." (H3)

Yllä kuvatut nostot osoittavat sen, kuinka kolmiportaisen tuen mallin käyttöönotto varhaiskasvatuksessa on lisännyt pohdintaa VEO:jen keskuudessa sen suhteen, miten kirjausten ja lain mukainen tuki pystytään tarjoamaan varhaiskasvatuksessa. Yksi haastateltava (H3) mainitsee, kuinka tällä hetkellä säännöllisen erityisopetuksen tarjoamisessa tunnit loppuvat päivästä kesken, etenkin jos yhden VEO:n vastuulla on monta lapsiryhmää ja aluetta. Hän mainitseekin, kuinka muutos on tuonut tätä kautta omaan rooliin joustavuutta aikataulutuksen suhteen.

5.2 Tuen toteutuminen varhaiskasvatuksessa

Kaikkien kolmen haastateltavan kuvaukset tuen prosessista ja sen etenemisestä olivat haastatteluajankohtana hyvin yhteneväiset. Kaikki kertoivat koko varhaiskasvatusryhmän henkilöstön ja erityisesti ryhmän opettajan olevan vastuussa lapsen tuen toteutumisesta, mutta VEO on mukana prosessissa tukemassa ja suunnittelemassa tuen toteutumista. Kaikki kolme haastateltavaa kertoivat tuen prosessin etenevän lapsen tuen tarpeen havainnoinnista tuen arviointiin ja havaintokirjausten tekemiseen sekä tuen suunnitteluun, tuen palaverin järjestämiseen ja sen pitämiseen. Lopuksi tuen palaverin jälkeen vasun kirjausten sekä kuulemispaperien pohjalta tehdään hallintopäätökset esitysten mukaisesti.

Kertoessaan tuen prosessin etenemisestä kolmiportaisen tuen mallin mukaisesti, haastateltavat nostivat esille kuitenkin hieman eri asioita. Yksi haastateltavista (H1) kertoi, kuinka ennen hallintopäätöksen lähettämistä tuen arviot käydään läpi, jotta koko kaupungissa pysyy samanlainen linja ja tasapuolisuus. Kaksi haastateltavista (H2 ja H3) painottivat vastauksissaan huoltajan roolia ja sitä, miten ja missä vaiheessa tuen prosessissa asia on otettava puheeksi huoltajien kanssa. Lisäksi yksi haastateltavista (H3) kertoi, kuinka kolmiportaisen mallin mukaan tuen prosessissa on huomioitava se, että huoltajat on kutsuttava kaksi viikkoa aikaisemmin tuen palaveriin ja heidän tulee saada palaveria varten kirjatut paperit myös luettavaksi kaksi viikkoa ennen.

Halusin selvittää, vastaako haastattelu hetkellä kolmiportaisen tuen toteutus varhaiskasvatusyksiköissä sitä, kuinka tuki on kirjattu varhaiskasvatusta ohjaaviin asiakirjoihin ja lakiin.

”Rakenteellisten tuen saavien lasten osuus ei välttämättä toteudu, että ryhmät ei ole ehkä niin pieniä mitä niiden pitäisi olla, mutta sitten noi kirjaamiset kyllä.” (H1)

”No selkeytynyt se on mutta on siinä varmasti vielä paljon töitä tehtävänä että toimitaan samalla tavalla ja se miten me on kirjattu niitä päätöksiä... että on se semmoista hakemista vielä paljonkin.” (H2)

”Riippuu hyvin pitkälle ryhmästä, että se on sinänsä sääli tällä hetkellä että se on edelleen niin.” (H3)

Kuten edellä kuvatuista kommenteista ilmenee, kaikki kokivat varhaiskasvatusta ohjaavien asiakirjojen ja lain kirjausten mukaisen tuen toteutuvan haastatteluhetkellä varhaiskasvatusyksiköissä hieman eri tavoin. Yksi haastateltavista (H1) mainitsi, kuinka tuki ei toteudu resurssien osalta siten miten sen ohjaavien asiakirjojen mukaan pitäisi toteutua, mutta taas kirjausten osalta hän koki tuen toteutuvan. Toinen haastateltava (H2) vastaavasti koki, kuinka molemmissa osa-alueissa on vielä töitä tehtävänä. Kolmas haastateltavista (H3) kertoi kolmiportaisen tuen mallin mukaisen toiminnan riippuvan paljon ryhmästä.

Seuraavaksi avaan VEO:jen näkemyksiä siitä, kokevatko he että tuki voisi tulevaisuudessa toteutua kentällä siten miten se on ohjaaviin asiakirjoihin ja lakiin kirjattu.

"Itse toivoisi että se olisi mahdollista. Mutta tota on meillä varmaan tässä aika paljon matkaa siihen että tuki toteutuu sellaisena kun se on suunniteltu olevan." (H2)

"Mä uskon että kun tää laki nyt tulee tutuiksi sinne ryhmiin ja kun sisäistetään ne lain vaatimukset mitä sinne on kirjattu niin uskon ja toivon että sitä kautta se tavallaan harmonisoikin sitä tuen toteutumista että se ei ole enää siinä vaiheessa niin kiinni siitä ketä siellä ryhmässä on töissä ja minkälaisella ajatuksella he sitä työtä tekee." (H3)

Kuten yllä olevista kommenteista näkyy, kaksi vastaajista (H2 ja H3) kertoivat olevansa toiveikkaita sen suhteen, että tuki toteutuisi varhaiskasvatusyksiköissä varhaiskasvatusta ohjaavien asiakirjojen ja lain mukaisesti. Tämä kuitenkin vaatisi edellä kuvattujen nostojen mukaisesti sitä, että henkilökunta sisäistää uudet toimintamallit sekä lain vaatimukset, ja toimisivat niiden mukaisesti. Tähän ajatukseen liittyen yksi haastateltavista (H3) kertoi, uskovansa tulevaisuudessa lain näkyvän vielä aktiivisemmin ryhmissä uusien opettajien tullessa kentälle töihin, sillä heillä ei ole pinttyneitä tapoja tai vanhoja ajatusmalleja tuen toteutukseen liittyen, sillä he ovat suoraa opiskelleet kolmiportaisen tuen mallin mukaisen toteutuksen. Toinen haastateltavista (H2) vastaavasti kertoi, kuinka hänen kokemuksensa mukaan tuen toteutuminen ei ole henkilökunnan ajattelumallista tai tahdosta kiinni, vaan toteutumisen haasteet ovat riittämättömissä resursseissa. Myös muut vastaajat kertoivat parannusta vaadittavan resurssien osalta, jotta lain ja asiakirjojen mukainen tuki olisi mahdollista toteuttaa. Tämä on havaittavissa seuraavissa nostoista:

”No varmaan ehkä sellainen että tavallaan tämä niin kun tukimuodot ja ne lähtee toteutumaan että kyllähän siinä varmaan valtakunnallisestikin tarvitaan semmoisia niin kun ehkä resursseja muutoksia semmoisia huomiointia noissa ryhmäkoissa ja henkilöstömitoituksissa ja muissa.” (H1)

”Tahto ja halu on kova mutta niin kun resurssit ei välttämättä ole riittävät, että paineistus on suuri siihen että ryhmät ovat täynnä ja kertoimet käytännössä unohtuu kokonaan näiltä tuen lapsilta, että kun niitä tulee lisää ja lisää ryhmiin että se on tietysti se isoin huoli siellä vielä varhaiskasvatuksen puolella että toteutuuko se tuki niillä lapsilla.” (H2)

”Se varmaan on ehkä tässä se haaste että se tavoitetaso ja se määritelmä sinne on kirjattu mitä tämä sisältää ja mitenkä tätä pitää tehdä mutta sitten tällä hetkellä varhaiskasvatuksessa ne meidän resurssit ei ole riittävät.” (H3)

Edellä olevien nostojen mukaisesti, kaikkien kolmen haastateltavan vastauksista nousi vahvasti esille se, kuinka uusi lakimuutos ja kolmiportaisen tuen mallin mukainen toiminta vaatii heidän mukaansa riittäviä resursseja toteutuakseen. Erityisesti vastauksista nousi esille henkilöresurssien riittämättömyys. Etenkin kaksi haastateltavista (H2 ja H3) mainitsivat kuinka lain mukainen tuen toteutus edellyttää etenkin kunta- ja valtakunnallisellatasolla tiedostamista ja muutosta riittämättömien resurssien suhteen. Lisäksi yksi haastateltavista (H3) pitää tärkeänä lain mukaisen tuen toteutumisen kannalta sitä, että varhaiskasvatuksessa palkkauksen ja työolosuhteiden pitäisi motivoida eikä kuormittaa. Resursseihin ja etenkin ryhmäkokoon liittyen, yksi haastateltavista (H2) nosti esille inklusion tuoman huolen siitä, miten mahdollistetaan lapsen tarvitsema tuki tämänhetkisten resurssien puitteissa, jos ryhmäkoot kasvavat. Tämä ryhmäkokoon liittyvä huoli nousi esille myös kahden muun (H1 ja H3) vastauksista.

Kysyttäessä VEO:ilta millaisiksi he kokivat resurssinsa ja mahdollisuutensa tukea lasta kolmiportaisen mallin mukaan haastattelu hetkellä. Esille nousi samoja teemoja mitä aikaisemmissakin asiayhteyksissä.

”No meillä konsultoivilla se on niin että ne ryhmässä varsinaiset käynnit mitä niin kun alueet isoja ja lapsia on paljon, niin niitähän ei kovin useasti tule. -- Mutta me ollaan yhteydessä kuitenkin käydään säännöllisesti ryhmissä joissa enemmän tuen tarvitsijoita on käydään konsultoimassa henkilöstöä ja käydään lapsille myös katsomassa onko siellä muuttuvia tilanteita semmoisia että tarvitsisi tukimuotoja muuttaa tai jotain muuta, että käydään havainnoimassa sitä lapsiryhmää ja tuen lapsia ja sitten ohjataan ja opastetaan erilaisissa käytännöissä sitten sitä tiimiä ja henkilöstö.” (H1)

"No mä koen että aika hyvin niin kun. -- Tällä hetkellä mun resurssi menee tosi paljon niihin palaverihin mutta että esimerkiksi alkusyksystä koin että mulla on tosi paljon mahdollisuuksia ja niitä resursseja tukea lasta siinä hänen tuen tarpeessaan." (H2)

"No toivon että vuodenvaihteen jälkeen pystyn vielä enemmän kun saadaan nää meidän palaverit pidettyä. -- Aikataulun myöhästymisen takia meillä on tosiaan ne palaverit vielä ihan täysin käynnissä, niin sen takia resurssit on ollut tämmöseen pienryhmäohjauksen aika vähäiset." (H3)

VEO:jen vastauksista nousikin esille se, kuinka heidän resurssinsa kuluu tällä hetkellä palaverihin ja kirjausten laatimiseen. Yksi haastateltavista (H1) mainitsee lisäksi sen, kuinka konsultoivilla VEO:illa voi olla isoja alueita ja paljon lapsia, joka haastaa ryhmässä käyntien järjestämistä. Myös toinen haastateltava (H3) nostaa esille sen, kuinka VEO:jen määrä ja heidän toiminta-alueidensa koko tulisi saada sen mukaiseksi, että samanaikaisopetus tai osa-aikainen erityisopetus pystyttäisiin käytännössä järjestämään.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Seuraavaksi esittelen aineiston analyysin pohjalta nousseita keskeisimpiä johtopäätöksiä ja tulkintoja, joita peilaan tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen ja vertaan aiempiin tutkimuksiin. Pyrin muodostamaan niiden pohjalta vastauksen tutkimuskysymyksiin.

6.1 Varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokevat uuden lakimuutoksen edistävän lapsen tuen saantia sekä sen prosessia

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä pohdin miten VEO:t kokevat uuden lakimuutoksen ja sen tuoman kolmiportaisen tuen mallin varhaiskasvatuksessa. Lisäksi selvitin mitä mieltä he ovat päivitetystä varhaiskasvatusta ohjaavista asiakirjoista lapsen tuen osalta.

Vastauksista selvisi, kuinka VEO:t kokivat lakiuudistuksen lapsen tuesta, kolmiportaisen tuen mallin ja uudistetun varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tarkentavan lapsen tuen prosessia, varhaiskasvattajien työnkuvaa sekä heidän rooliaan lapsen tuen prosessissa. Erityisesti VEO:t kertoivat kolmiportaisen tuen mallin selkeyttävän ja nopeuttavan lapsen tarvitsevan tuen saantia sekä tuen tasolta toiselle siirtymistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) painottuukin vahvasti varhaisen puuttumisen merkitys, jolloin lapsella on oikeus saada tarvitsemaansa tukea heti kun tuen tarve ilmenee.

Kolmiportaisen tuen mallin käyttöönotto varhaiskasvatuksessa nähtiin edistävän tuen johdonmukaista jatkumoa, sillä sama tuen malli on nyt esiopetuksen ja perusopetuksen tapaan käytössä myös varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2022) onkin kirjattu, kuinka lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja siitä edelleen perusopetukseen. Myös Viljamaa ja Takala (2017) kirjoittavat kuinka varhaiskasvatuksessa tapahtuvat

muutokset ovat lujittaneet sen yhteyttä osaksi koulutusjärjestelmän pedagogista jatkumoa.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, kuinka enemmistö vastaajista koki uuden lakimuutoksen ja kolmiportaiseen tukeen siirtymisen lisäävän hetkittäin työmäärää, erityisesti kirjausten ja palavereiden suhteen. Tulokset ovat linjassa aiempien tutkimusten ja selvitysten kanssa. Opetusalan Ammattijärjestön (2017) laatiman selvityksen mukaan kolmiportainen tuki on lisännyt huomattavasti opettajien työmäärää, ja erityisopettajien kerrottiin laatineen eniten pedagogisia asiakirjoja. Vastaavasti Opetusalan Ammattijärjestön (2018) selvityksen mukaan esiopetuksen opettajat kertoivat asiakirjojen laadinnan kuormittavan heitä. VEO:t olivat kuitenkin toiveikkaita sen suhteen, että tuen kirjausten tekeminen ja niihin liittyvä palaveeraaminen helpottuvat tulevaisuudessa.

Vaikka tutkimusten tulokset viittaavat siihen, että kolmiportaiseen tukeen siirtyminen lisää opettajien kuormittavuutta, tätä ilmiötä ei voida suoraviivaisesti selittää pelkästään tukeen siirtymisellä, sillä kuormittavuuteen vaikuttavat monet muut tekijät. Tutkimuksen tuloksista saatiin myös eriäviä vastauksia siirtymävaiheen ja muutoksen kuormittavuuden suhteen. Eriäviin vastauksiin ja kokemuksiin voi mahdollisesti vaikuttaa se, että haastatteluun osallistuvilla VEO:illa oli erilaiset työnkuvat, roolit sekä vastualueet. Tuloksia analysoidessa on siis otettava huomioon se, että tutkimukseen osallistui kolme eri työnkuvalla toimivaa VEO:a; kaikki eri kunnista sekä varhaiskasvatusyksiköistä. Lisäksi vastausten hajontaan saattoi vaikuttaa se, millä tavoin varhaiskasvatusyksikössä lapsen tukea oli toteutettu jo ennen lakimuutosta.

Opetusalan Ammattijärjestön (2018) mukaan pedagogisten asiakirjojen laatimis- ja arviointiprosessit edellyttävät lapsen havainnointia, yhteistyötä sekä vahvaa lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen sekä pedagogiikan asiantuntemusta. Keskeisintä onkin, että näihin tehtäviin varataan työssä riittävästi aikaa, sillä pedagogiset asiakirjat pitää laatia ja päivittää oikea-aikaisesti, jotta ne toimivat tarkoituksenmukaisella tavalla yksittäisen lapsen, lapsiryhmän sekä tuen järjestämisessä. (Opetusalan Ammattijärjestö, 2018.) Tämä tutkimus osoitti VEO:jen pitävän tärkeänä sitä, että kaikki lasten tukeen liittyvät asiakirjat, kuten pedagogiset suunnitelmat, päivitetään kolmiportaisen tuen mallin mukaisesti ja niihin liittyvät tukipalaverit pidetään mahdollisimman nopeasti. Tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että VEO:t olivat tietoisia

uudesta lakimuutoksesta, sen vaatimuksista ja velvoitteista sekä sen tuomista uusista toimintamalleista. Tämä on kontrasti verrattuna Puroilan ja Kinnusen (2017) tutkimukseen, jonka tuloksista nousi vaihtelevuutta sen suhteen, miten varhaiskasvatuksen työntekijät kertoivat olleensa tietoisia lainsäädännön muutoksista sekä muutosten tuomista pedagogisen toiminnan kehittämisen haasteista.

Edellä esitettyjen lisäksi tutkimuksen tuloksia tukee Eskelisen ja Hjeltin (2017) kirjoitus siitä, kuinka jo aiemman selvityksen mukaan ennen lakimuutosta varhaiskasvatuksessa on toivottu lapselle tarjottavasta tuesta säädettävän laissa tarkemmin, sillä kunnilla on ollut hyvin vaihtelevat ja kirjavat käytänteet tuen toteutuksen suhteen. Heidän mukaansa lailla säädettävän lapsen kehityksen ja oppimisen tuen osalta on toivottu tuen kolmiportaisuutta sekä siihen liittyen määritelmää muun muassa erityistä tukea tarvitsevasta lapsesta, lapsen oikeudesta saada välittömästi tarvitsemaansa tukea sekä määritelmää henkilöstön mitoituksesta. Lisäksi lakiin on toivottu kirjauksia tarjottavan tuen toimenpiteistä, asiantuntijakonsultaatiosta, avustajista sekä hallinnollisen päätöksen tekemisestä. (Eskelinen & Hjelt, 2017.) Tässä tutkimuksessa VEO:t kertoivat edellä mainittujen asioiden avaamisen varhaiskasvatusta ohjaavissa asiakirjoissa ja lainsäädännössä omaa työtä sekä lapsen tuen prosessia ohjaavaksi ja selkeyttäväksi tekijöiksi.

VEO:jen kertomuksissa itse kolmiportaisen tuen mallin rakenteesta tai sen sopivuudesta varhaiskasvatuksen kontekstiin ei noussut mitään kielteistä. Epäselvyyttä raportoitiin olevan ainoastaan tuen tasojen määrittelyn suhteen. Analyysin pohjalta ainoat haasteet nähtiin liittyvän muutosvaiheessa uusien toimintatapojen sisäistämiseen sekä niiden käyttöönottoon, mutta ajan kanssa niiden nähtiin helpottuvan. Voidaankin todeta, että lakimuutos ja kolmiportaisen tuen malli varhaiskasvatuksessa koettiin myönteisenä asiana. Vastaavanlaisia tuloksia saatiin Opetus- ja kulttuuriministeriön (2017) laatimassa selvityksessä, jonka mukaan kolmiportaisen tuen malliin siirtymisen koettiin vaikuttavan lapsen tukeen myönteisesti (Opetusalan Ammattijärjestö, 2018).

6.2 Kolmiportaisen tuen toteutusta rajoittavat ja mahdollistavat tekijät

Toisessa tutkimuskysymyksessä tutkin, miten VEO:t kokevat kolmiportaisen tuen toteutuvan varhaiskasvatuksessa ja toteutuuko tuki siten, miten tuesta ja sen kolmiportaisuudesta on kirjattu varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatusta ohjaaviin asiakirjoihin.

VEO:t kertoivat lapsiryhmän henkilöstön ja useimmiten siinä toimivan varhaiskasvatuksen opettajan olevan päävastuussa lapsen mahdollisen tuen toteutumisesta, mutta heidän mukaansa VEO on kuitenkin mukana prosessissa. Näkemykset lapsen tuen prosessin etenemisestä olivat hyvin samankaltaiset. Vaikka aiemmin esitetyt tulokset ovat osoittaneet samankaltaisuuksia, Opetusalan Ammattijärjestön (2018) selvityksen sekä, myös tämän tutkimuksen vastaajien kesken oli kuitenkin havaittavissa kuntien välistä eroja. Vaikka käsitteistö ja opetussuunnitelmat ovat uudistuneet, lainvaatimien tukikäytänteiden toteuttamiseen on vielä matkaa.

Kaikki kolme VEO:a painottivat resurssien olevan riittämättömät. Tämän nähtiin vaikuttavan tuen prosessiin, ja etenkin siihen, miksei kolmiportaista tukea pystytty välttämättä toteuttamaan varhaiskasvatusyksiköissä sitä ohjaavien asiakirjojen ja lain mukaisesti. Tulosta tukee myös monet muut tutkimukset ja selvitykset, joissa on saatu vastaavanlaisia tuloksia. Opetusalan Ammattijärjestön (2018) laatiman selvityksen mukaan, valtaosa kyselyyn vastanneista opettajista koki tuen resurssien olevan riittämättömät esiopetusyksiköille. Selvityksen tulokset osoittivat resurssien määrän korreloivan tuen toimivuutta. Mitä puutteellisemmat esiopetuksen resurssit olivat, sitä heikommin kolmiportainen tuki vaikutti toimivan. Resursseilla tarkoitettiin tässä yhteydessä esiopetuksessa tarvittavan tuen rahoitusta, joka sisältää henkilöstön määrän, opettajien ajan, lapsiryhmien koon sekä tuen määrän ja laadun. (Opetusalan Ammattijärjestö, 2018.)

Huhtanen (2004) kirjoittaa, kuinka päiväkodeissa tarvitaan monenlaisia resursseja, kuten materiaaleja, tukipalveluja, avustajia, asiantuntijoita ja koulutusta käytännön muuttuneisiin tilanteisiin. Myös tässä tutkimuksessa VEO:t kertoivat päiväkotien ja ryhmien tarvitsevan riittävästi koulutautunutta henkilökuntaa, avustajia, materiaalia sekä tiloja, jotta lasten tarvitsemaa tukea ja

erityisesti laadukasta varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa. Huhtasen (2004) mukaan varhaiskasvatukseen resurssointi ja varhainen tuen tunnistaminen sekä sen oikeanlainen toteutus varhaisvuosina ovat erityisen tärkeää, sillä kehityksen kannalta lapsen varhaisvuodet ovat merkityksellisiä ja arvokkaita. Huhtanen korostaa, että jokainen tilaisuus tuen tarjoamiseen on tärkeä eikä sitä saisi menettää.

Eskelisen ja Hjeltin (2017) laatiman selvityksen mukaan sekä varhaiskasvatuksessa että esiopetuksessa kolme tärkeintä syytä sille, miksei lapsen tukitoimia pystytty järjestämään kaikille sitä tarvitseville, olivat resurssipula, henkilöstön vaihtuvuus ja puutteet toimintakäytännöissä. Kuten jo aikaisemmin mainitun riittämättömien resurssien lisäksi, tässä tutkimuksessa henkilöstön erilaisten toimintakäytäntöjen tai niiden puutteiden kerrottiin olevan myös osasy siihen, miksei kolmiportaisen tuen nähty toteutuvan lain ja ohjaavien asiakirjojen mukaisesti. Tämän tutkimuksen tuloksista henkilöstön vaihtuvuus ei kuitenkaan noussut esille yhtenä tekijänä.

Edellä mainitun lisäksi, tulokset osoittivat VEO:jen huolen siitä, miten kolmiportaisen tuen ja inklusion myötä voidaan turvata jokaisen lapsen tarvitsema tuki jatkuvasti kasvavissa lapsiryhmissä. Erityisesti sellaisissa ryhmissä, joissa ei ole VEO:a ryhmävastuullisena, vaan ryhmävastuullisena toimii varhaiskasvatuksen opettaja. Vastaavasti myös Eskelinen ja Hjelt (2017) nostivat esille varhaiskasvatuksen erityisopettajien huolen siitä, että tukea tarvitsevat lapset jäävät ilman riittävää tukea.

Opetusalan Ammattijärjestön (2018) laatiman selvityksen mukaan lapsen mahdollisuudet saada tarvitsemaansa erityisopetusta toteutui esiopetuksessa selkeästi heikommin kolmiportaisen tuen mallissa. Opettajat kokivat lapsiryhmän rakenteen sekä ryhmäkoon merkityksellisiksi tekijöiksi tuen toteutumisen kannalta, sillä sopivan kokoisessa ryhmässä voidaan edistää tehokkaammin kaikkien lasten kasvua, oppimista ja tuen tarpeiden huomioimista (Opetusalan Ammattijärjestö, 2018). Myös tässä tutkimuksessa VEO:t kertoivat, ettei erityisopetuksen antaminen kaikille tuen lapsille lain vaatimusten mukaisesti ollut haastatteluhetkellä mahdollista. Syynä kerrottiin olevan se, että yhdellä erityisopettajalla saattaa olla suuria alueita, paljon ryhmiä ja lapsia vastuullaan, jolloin aika erityisopetuksen toteuttamiseen ei yksinkertaisesti riitä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2022) on kirjattu, kuinka lapsella on

oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja, apuvälineitä sekä avustamis- ja tulkitsemispalveluja, jotka mahdollistavat varhaiskasvatukseen osallistumisen. Eerola-Pennanen ja Turja (2017) kirjoittavatkin riittävien resurssien olevan yksi edellytys vastuulliselle inklusiolle.

Suurin osa VEO:ista kertoi olevansa kuitenkin toiveikas sen suhteen, että tulevaisuudessa kolmiportainen tuki toteutuisi varhaiskasvatuksessa lain ja ohjaavien asiakirjojen kirjausten mukaisesti. Tämä vaatii riittävien resurssien lisäksi VEO:jen mukaan parannusta työoloihin ja palkkaukseen, joidenka kerrottiin olevan yhteydessä työhyvinvointiin.

6.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Hyvää tutkimusta ohjaa eettinen sitoutuneisuus, joka yhdistyy tutkimuksen luotettavuus- ja arviointikriteereihin (Tuomi ja Sarajärvi, 2018). Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2023) mukaan hyvä tieteellinen käytäntö koostuu sellaisista menettelytavoista, joilla turvataan hyvän tieteellisen käytännön toteutuminen koko prosessin ajan. Noudatan tutkimuksessa hyvän tieteellisen käytännön mukaisia menetelmiä, ja olen pyrkinyt avaamaan tutkimusprosessia siten, että lukijalla on mahdollisuus arvioida tutkimuksen luotettavuutta sekä muodostaa omia käsityksiä sen merkityksenannoista. Seuraavaksi käsittelen tutkimuksen eri vaiheissa huomioitavia eettisiä periaatteita ja sen luotettavuuteen liittyviä tekijöitä.

Ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa on tärkeää huomioida informointiin perustuva suostumus, luottamuksellisuus, yksityisyys sekä mahdolliset seuraukset (Hirsjärvi & Hurme, 2022). Tämän tutkimuksen toteutuksessa olen huomionnut nämä asiat, ja turvaan tutkimukseen osallistujien anonymiteetin säilymisen tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Erityisesti litteroinnin pohjalta analysoidut tulokset on esitetty siten, ettei niistä voi päätellä tutkimuksen osallistujien henkilöllisyyttä tai niihin liittyviä yksityiskohtia. Tutkijan on huomioitava litteroinnissa myös se, miten tarkasti kirjallinen litterointi noudattaa haastateltavien suullisia ilmaisuja. Tutkijalla on eettinen velvollisuus esittää mahdollisimman varmaa ja todennettua tietoa. (Hirsjärvi & Hurme, 2022; Kvale 1996.)

Laadullisen tutkimuksen kokonaisuuden arvioinnissa on kyseessä käytetyn aineiston sekä siitä tehtyjen havaintojen ja tulkintojen perusteellinen kuvaaminen, sekä niiden sopiminen esitettyihin tulkintoihin ja johtopäätöksiin (Puusa & Julkunen, 2020). Yhtenä tärkeänä tekijänä laadullisen tutkimuksen luotettavuudesta puhuttaessa ja arvioitaessa on objektiivisuus. Puusa ja Julkunen (2020) kirjoittavat laadullisessa tutkimuksessa objektiivisuuden vaatimuksen olevan hieman ristiriitainen. Myös Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan ei ole olemassa puhdasta objektiivisuutta, vaan tutkija luo tutkimusasetelman oman ymmärryksensä varassa. Tällöin on mahdollista, että eri tutkijat tulkitsevat saman tutkimuksen aineistoa hieman eri tavoin (Puusa & Julkunen, 2020). Tämän tutkimuksen toteuttajana olen tietoinen omasta asemasta ja käsityksistäni, sekä pyrin olemaan puolueeton. Objektiivisuuden takaamiseksi olen määritellyt selkeästi tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset ennen itse toteutusta. Lisäksi olen dokumentoinut ja esittänyt tarkasti koko tutkimusprosessin sekä sen jokaisen vaiheen.

7 POHDINTA

Tutkimuksen päätavoitteena oli selvittää miten VEO:t kokevat kolmiportaisen tuen toteutuvan varhaiskasvatuksen kentällä. Tutkimuksesta saatuja tuloksia tuki aikaisemmat kasvatustieteen tutkimukset sekä julkaisut. On kuitenkin huomioitava, että yksittäinen kandidaatintutkielma ei riitä muodostamaan yksiselitteistä ja absoluuttista totuutta käsiteltävästä aiheesta. Tulokset eivät siis ole suoranaisesti yleistettävissä, mutta ne sisältävät tietoa tutkimukseen osallistuvien VEO:jen kokemuksista sekä siitä, mitä asioita he pitivät tärkeinä lapsen tuen prosessissa.

Yhteenvetona tutkimuksen tuloksista voi todeta, että VEO:t kertoivat kolmiportaiseen tukeen siirtymisen olevan pääsääntöisesti myönteinen asia. Tuen mallin nähtiin edistävän lapsen saamaa tukea, tuen prosessia, tuen jatkumoa sekä työntekijöiden omaa työnkuva ja roolia. Muutosvaiheen kerrottiin lisäävän työmäärää sekä uusien toimintamallien opettelua, mutta VEO:t uskoivat näiden helpottuvan ajan kuluessa, etenkin kun lainsäädännössä ja ohjaavissa asiakirjoissa määritellään nyt selkeämmin tukeen liittyvät asiat. Vaikka kolmiportaisen tuen mallin vaatimat pedagogisten kirjausten kerrottiin lisäävän hetkellisesti työmäärää, nähtiin niiden toteutuvan varhaiskasvatuslain ja ohjaavien asiakirjojen vaatimalla tavalla. Raporttien mukaan itse tuen toteutuksessa kerrottiin olevan puutteita. Haasteena nähtiin olevan riittämättömät resurssit, ja huolta herätti etenkin jatkuvasti kasvavat lapsiryhmät, VEO:jen isot toimialueet ja näiden suhteen se, miten kaikille tukea tarvitseville lapsille pystytään takaamaan tuki ja erityisopetus.

Fullanin (2001) mukaan, voidaksemme ymmärtää koulutusjärjestelmän muutosprosessia, meidän tulee ymmärtää yksilöiden reaktioita ja toimintaa sekä yhdistää yksittäisten tilanteiden kokonaistietoisuus ymmärrykseemme organisaatiosta ja institutionaalisista tekijöistä. Yksittäisten tilanteiden kokonaisuudella Fullan tarkoittaa ymmärrystä opettajien, oppilaiden ja huoltajien

reaktioista ja toiminnasta. Tämä tutkimus avaa näistä yhden ryhmän eli varhaiskasvatuksen erityisopettajien käsityksiä tuen muutoksesta.

Kuten Viljamaa ja Takala (2017) tutkimuksessaan kirjoittavat, myös tämän tutkimuksen näkökulma olisi laajentunut, mikäli se olisi sisältänyt muita varhaiskasvatuksen työntekijäryhmiä. Tässä tutkimuksessa ei ollut kuitenkaan mahdollista tutkia koko varhaiskasvatuksen tai edes koko VEO:jen kohderyhmää, joten sen tulokset koostuvat pieneen otokseen. Pienen otoksen etuna voidaan pitää mahdollisuutta syvällisempään perehtymiseen VEO:jen kertomuksista ja kokemuksista. On syytä kuitenkin pohtia, vaikuttaako valittu otos ja tutkimukseen osallistuneet ihmiset sen lopputulokseen. Yhtenä jatkotutkimus ideana voisintarjota otannon laajentamisen, jolloin näkökulmaa laajennettaisiin koko varhaiskasvatuksen työntekijöihin.

Tutkimuksen rajauksessa sivuttiin Fullanin (2001) muutosteoriaa. Seuraavassa tutkimuksessa aihetta voitaisiin lähteä tarkastelemaan muutosteorian näkökulmasta, jolloin syvennyttään tarkastelemaan sitä, kuinka VEO:t kokevat kolmiportaiseen tukeen siirtymisen muutosprosessin näkökulmasta. Muutosteoria toimisi teoriataustana, ja prosessia tarkastellaan teoreettisena sisällönanalyysinä, jolloin tutkittaisiin sitä missä vaiheessa muutosteorian eri vaiheita VEO:t kertovat prosessin etenevän.

LÄHTEET

- Björn, P., Aro, M. & Koponen, T. (2018). Matematiikan oppimisvaikeuksien tutkimusperustainen tuki. Teoksessa J. Joutsenlahti, H. Silfverberg, & P. Räsänen (toim.), *Matematiikan opetus ja oppiminen*. (1. painos). Niilo Mäki Instituutti, 184–201.
- Fullan, M. (2001). *The new meaning of educational change*. Third edition. New York: Teachers College Press.
- Eerola-Pennanen, P. & Turja, L. (2017). Yhdenvertaisuus ja moninaisuus. Teoksessa M. Koivula, A. Siippanen, & P. Eerola-Pennanen (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. (s.137–145). Tampere: Vastapaino.
- Eskelinen, M. & Hjelt, H. (2017). Varhaiskasvatuksen henkilöstö ja lapsen tuen toteuttaminen. Valtakunnallinen selvitys 2017. *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja* 2017:39. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80737/okm39.pdf>
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Hallintolaki 2003/434. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>
- Hatch, J.A. (2002). *Doing qualitative research in education settings*. State University of New York Press.
- Heiskanen, N., Neitola, M., Syrjämäki, M. Viljamaa, E., Nevala, P., Siipola, M. & Viitala, R. (2021). Kehityksen ja oppimisen tuki sekä inklusiivisuus varhaiskasvatuksessa. Selvitys nykytilasta kunnallisissa ja yksityisissä varhaiskasvatuspalveluissa sekä esitys kehityksen ja oppimisen tuen malliksi. *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja* 2021:13. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162927/OKM_20_21_13.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2022). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus Oy.

- Huhtanen, K. (2004). *Varhainen puuttuminen: Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa*. Helsinki, Finland: Oy FINN LECTURA Ab.
- Karila, K., Kosonen, T. & Järvenkallas, S. (2017). Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030. Suuntaviivat varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamiseen sekä päiväkotien henkilöstön osaamisen, henkilöstörakenteen ja koulutuksen kehittämiseen. *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja* 2017:30. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80221/okm30.pdf>
- Kvale, S. (1996). *InterViews. An introduction to qualitative research interviewing*. London: Sage.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. (2. ed.) California: Sage.
- Opetusalan Ammattijärjestö (2017). *Oppimisen tukipilarit*. OAJ:n ehdotukset oppimisen ja koulunkäynnin tuen parantamiseksi. https://www.oaj.fi/globalassets/julkaisut/2017/kolmiportaintuki_final_sivuttain.pdf
- Opetusalan Ammattijärjestö (2018). *Oppimisen tukipilarit esiopetuksessa*. OAJ:n selvitys lapsen kasvun ja oppimisen tuesta. https://www.oaj.fi/globalassets/julkaisut/2018/kolmiportaintukiesiopetuksessa_final_sivut.pdf
- Opetushallitus (N.D.). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden päivitys 2021–2022*. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteiden-paivitys-2021-2022> (Viitattu 20.4.2023)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2017). Varhaiskasvatuksen henkilöstö ja lapsen tuen toteuttaminen. *Valtakunnallinen selvitys. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja* 2017:39. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80737/okm39.pdf>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (N.D.a). *Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa* <https://okm.fi/lapsen-tuki-varhaiskasvatuksessa> (Viitattu 23.4.2023)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (N.D.b). *Varhaiskasvatuksen tuesta usein kysyttyä*. <https://okm.fi/varhaiskasvatuksen-tuesta-kysyttya> (Viitattu 23.4.2023)
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2023). *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa*. Tutkimuseettisen

- neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf
- Perusopetuslaki 628/1998. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Perusopetus lakiuudistus 620/2010. *Laki perusopetuslain muuttamisesta.* <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100642>
- Pihlaja, P. & Kontu, E. (2006). *Arjen moninaisuutta: erityisryhmät päiväkodissa.* (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus; Nro 14/2006). Stakes, Helsinki: Vastapaino Oy. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75350/R14-2006-VERKKO.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Pihlaja, P. & Viitala, R. (2019). Teoksessa P. Pihlaja & R. Viitala (toim.), *Varhaiserityiskasvatus.* Jyväskylä: PS-kustannus.
- Puroila, A.-M. & Kinnunen, S. (2017). *Selvitys varhaiskasvatuksen lainsäädännön muutosten vaikutuksista.* Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 78/2017. http://tietokayttoon.fi/documents/10616/3866814/78_Loppuraportti+VakaVai+051217.docx.pdf/e1b46018-e928-476d-8569-f89bba427cbd?version=1.0
- Puusa, A. & Julkunen, S. (2020). Uskottavuuden arviointi laadullisessa tutkimuksessa. Teoksesta. A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät.* (s.181–193). Gaudeamus Oy.
- Sjöblom, S. & Viljanen, R. (2022). *Asiakirjasta käytäntöön opettajien näkemyksiä kolmiportaisen tuen toteutumisesta esiopetuksessa* [pro gradu -työ, Jyväskylän yliopisto]. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/80957/URN%3aNB%3afi%3ajyu-%20202205102608.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.* Helsinki: Tammi.
- Turja, L. & Lipponen, S. (2022). Oppimisen ja kehityksen haasteet. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus.* (3. painos) (s. 102–115). Tampere: Vastapaino.
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=varhaiskasvatuslaki%20-%20L3aP15b>

- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022). Opetushallitus. Hansaprint Oy.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_1.pdf
- Veteläinen, J. & Niutanen, R. (2022). *Varhaiskasvatuksen lakimuutos päivitti oppimisen tuen tieviivat samalle kielelle perusopetuksen kanssa*. Valteri.
<https://www.valteri.fi/varhaiskasvatuksen-lakimuutos-paivitti-oppimisen-tuen-tieviivat-samalle-kielelle-perusopetuksen-kanssa/> (Viitattu 23.4.2023).
- Viljamaa, E. & Takala, M. (2017). Varhaiserityisopettajien ajatuksia työhön kohdistuneista muutoksista. *Varhaiskasvatuksen Tiedelehti. Journal of Early Childhood Education Research*. (Volume 6, Issue 2 2017, 207-229).
<https://journal.fi/jecer/article/view/114079/67278>
- Vlasov, J., Salminen, J., Repo, L., Karila, K., Kinnunen, S., Mattila, V., Nukarinen, T., Parrila, S. & Sulonen, H. (2018). Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.
https://karvi.fi/wp-content/uploads/2018/10/KARVI_Perusteet-ja-suositukset_web.pdf

LIITEET

Liite 1: Haastattelukysymykset

Taustamuuttajat:

1. Työkokemus vuosina
2. Minkälainen työnkuva sinulla on varhaiskasvatuksen erityisopettajana?
 - a. Lapsiryhmässä toimiva erityisopettaja
 - i. Päiväkodin kokoaikaisena erityisopettaja lapsiryhmässä
 - ii. Päiväkodin osa-aikaisena erityisopettajana
 - b. Päiväkodin tai päiväkotien yhteinen laaja-alainen erityisopettaja
 - c. Konsultoiva ja ohjaava erityisopettaja
 - d. Varhaiskasvatuksen järjestäjän asiantuntijatehtävissä toimiva erityisopettaja
3. Haastatteluun kuluva aika

Miten varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokevat uuden varhaiskasvatuslain tuoman muutoksen kolmiportaisen tuen mallin toteutuksen osalta?

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja:

1. Mitä mieltä olet uudesta 1.8.2022 voimaan astuneesta varhaiskasvatuksen lakimuutoksesta kolmiportaisen tuen mallin osalta?
2. Onko kolmiportaisen tuen malli ollut varhaiskasvatusyksikössä / kunnassa käytössä ennen lakimuutosta?
3. Miten koet lakimuutoksen vaikuttavan varhaiskasvatuksen erityisopettajan työnkuvaan tai rooliin lapsen tuen prosessissa?

Kolmiportainen tuki:

1. Miten uusi varhaiskasvatuksen lakimuutos ja sen tuoma kolmiportaisen tuen malli vaikuttavat varhaiskasvatusyksikön toimintaan?

Tuen toteutusta ohjaavat asiakirjat:

4. Mitä mieltä olet päivitetystä varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (2022), kun siihen on avattu tarkemmin lapsen tuen rakennetta ja sen toteutusta?

Miten varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokevat kolmiportaisen tuen toteutuvan varhaiskasvatuksessa?

Kolmiportainen tuki, tukitoimet:

1. Miten kolmiportainen tuki toteutuu yksikössäsi tällä hetkellä?
 - a. Kuka tai ketkä ovat vastuussa lapsen tukitoimien toteuttamisesta?
 - b. Miten varhaiskasvatuksen erityisopettaja on lapsen tuen prosessissa mukana?
 - c. Miten lapsen tuen tarpeen ilmetessä tuen prosessi etenee? (kuka tekee kirjaukset, tuen suunnittelun, arvioinnin, hallintopäätöksen tai tuen portaalta toiselle siirtymisen)
2. Kuinka koet varhaiskasvatuksen erityisopettajana sinulla olevan mahdollisuuksia ja resursseja tukea lasta kolmiportaisen tuen mallin mukaisesti?

Tuen toteutusta ohjaavat asiakirjat:

3. Vastaako tämänhetkinen kolmiportaisen tuen mallin toteutus mielestäsi sitä, miten sen tulisi toteutua varhaiskasvatusta ohjaavan lainsäädännön sekä asiakirjojen mukaan?
 - a. Jos ei, mitkä asiat vaikuttavat siihen?
4. Onko mielestäsi lapsen tuen toteutusta ohjaavien asiakirjojen esittämä kolmiportainen tuki mahdollista toteuttaa käytännössä varhaiskasvatuksessa ryhmässä / päiväkodissa?

Muuta

5. Mitä muuta on otettava huomioon kolmiportaisen tuen mallin toteutuksessa varhaiskasvatuksessa?
6. Mitä haluaisit vielä kertoa kolmiportaisen tuen toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa?